MICHAELIS BAII IN SACRA THEOLOGIA REGII PROFESSORIS,

Cancellarij, & Conſeruatoris Priuilegiorum Vniuerſitatis Louanienſis, ad Quæſtiones Philippi Marnixij Sanct-Aldegondi, de Eccleſia Chriſti & Sacramento Altaris,

RESPONSIO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LOVANII,
Apud Petrum Zangrium Tiletanum,
M. D. LXXIX.

Cum Gratia & Priuilegio Reg. Maieſt.
ad Annos IIII.

Subſig. Strick.

INDEX CONTENTORVM *in hoc libello.*

Quæſtiones Philippi Marnixii Sanct-Aldegondi, de Eccleſia, & de Sacramento Altaris.

Reſponſio ad priores Quæſtiones, quæ ſunt de Eccleſia.

Epiſtola Sanct-Aldegondi, de eadem reſponſione.

Reſponſio ad poſteriores Quæſtiones, quæ ſunt de Sacramento Altaris.

Reſponſio ad epiſtolam Sanct-Aldegondi.

Reſpōſio ad obiectiones Sanct-Aldegondi factas contra reſponſionem ad quæſtiones de Sacramēto Altaris.

QVÆSTIONES PROpoſitę per Philippum Marnixium Sanct-Aldegondum. 14. Octobris Anni 1577. his verbis:

AN Eccleſia, eiusq; conſtitutiones, ſeu traditiones nullum habeant κριτήριον *aliud, niſi conſuetudinem eorum qui ſe profitentur Romanam ſectari religionem, quam vocant catholicam?*

An hoc κριτήριον, *ſi quod aliud eſt, conſtet pagina ſacra ſcripturæ ſola?*

An patrum explanationibus & commentariis? *An conciliorum decretis?* *An pontificum Romanorum placitis?* *An Scholaſticorum pronunciatis?*	*&*	*quorũ, quæ, et cuius authoritate confirmatorum, ſeu approbatorum?*

An paſsim ſequatur, vt ait Satyricus, coruos, teſtaq; lutoq;?

An eccleſia tribuat authoritatem verbo Dei, an potius verbum Dei eccleſiæ authoritatem atque axioma conferat?

De verbis Sacramenti cœnæ Domini.

An hæc verba [Hoc eſt corpus meum] contineant propoſitionem identicam, atque idem ſigni-

*ſignificantem, quod: corpus meum eſt cor-
pus meum.*

*An verò attributum corporis attribuatur ſub-
iecto ſignificato per pronomen, hoc, tanquam
diuerſo à ſuo attributo? Et ſi attribuatur
tanquam diuerſo, an attribuatur ſubſtãtiuè,
ita vt hæc verba [hoc eſt corpus meũ] idem
ſignificent atque, hoc eſt ſubſtantialiter, vt
ita dicam, corpus meum?*

*An potius attribuatur ſacramentaliter, ita vt
ea verba nihil aliud ſignificent, niſi, hoc eſt
ſacramentaliter corpus meum, ſeu corpus
meum dicitur de hoc, quod vobis do, planè vt
ſacramenta dicuntur de rebus quas ſignifi-
cant, & ſua inſtitutione demonſtrant; quem-
admodum Auguſtinus in libello de doctrina
Chriſtiana docet, ſacramentum fidei, fidem
eſſe; & ſacramentum corporis, corpus; &
ſacramentum fœderis, fœdus; & ſacramen-
tum verbi Dei, ipſiſſimum verbum Dei, non
quidem ſubſtantia, ſed vſu, inſtitutione, re-
preſentatione, ac ſignificantiſſima exhibi-
tione ante oculos fidei?*

*Quo argumento doceatur vocem, eſt, in hac
circunſtantia ſignificare ſubſtantialitatem?
liceat enim ita loqui.*

*An hoc ipſo argumento tanquam μέσῳ non poſ-
ſit formari certa atque indubitata ratioci-
natio per propoſitionem generalem, quo ar-*

gumenti vis poſſit & rectius intelligi,& certius iudicari? Exempli gratia.

Vbicunque vocula, eſt, coniūgit prædicatum cum ſubiecto in hac vel in eiuſmodi circunſtātia, toties accipitur ſubſtantiuè,&c. in hac propoſitione vocula, eſt, coniungit prædicatum corporis,cum ſubiecto pronominis demonſtratiui, hoc, &c. ergo, &c.

An explicatio horum verborum debeat aut poſſit aliunde ſumi, quàm ex ipſis Chriſti aut Euangeliſtarum verbis?

An illa propoſitio de calice; hoc poculū eſt nouum teſtamentū,ſeu fœdus(διαθήκη enim vtrumque hic ſignificat,vt Hebrais, Berith)in meo ſanguine;& illa,hic eſt ſanguis noui teſtamenti, non idem ſignificent, & ſe mutuo ſignificanter explicent?

Ac proinde an non penitus eadem ſit ratio in pane,vt hæ propoſitiones; hic panis eſt nouum teſtamentum, ſeu fœdus in meo corpore; &, hoc eſt corpus meum: & item,hic panis,quē frangimus,eſt κοινωνία corporis Chriſti:& hic panis,quem frangimus,eſt corpus Chriſti, idē ſignificēt,& ſe mutuo ſignificanter explicēt?

Item an pronomen, hoc, aliud ſignificet, quàm idipſum quod vno ore omnes Euangeliſtæ teſtantur Chriſtum accepiſſe,fregiſſe,dediſſe diſcipulis,& iuſsiſſe vt acciperēt & comederēt?

An Paulus prima Corinthiorū decimo cum hūc panem

panem nominat, & panē quem frangimus diſertè explicat, aliud ſacramēti ſubiectum ſtatuat, atq; Chriſtus, vel ipſe Paulus 1. Corin. 11. pronomine, hoc, vult ſignificari, quod omnes Euāgeliſtæ teſtātur fuiſſe panem, quē Chriſtus fregit, & dedit, & de quo denique locutus eſt?

An in propoſitione de calice, nō eadē ſit ſubiecti ratio, atq; in ea, quæ eſt de pane, ac proinde cū ſubiectū in propoſitione, & oratione de calice nō ſolū demōſtretur pronomine, hoc, ſed plane et diſertè nominetur τοῦτο τὸ ποτήριον, *vel fructus ac genimē vitis, nō eadē ſit ratio in pronomine, hoc, quod vſurpatur in propoſitione de pane, ita vt, hoc, idem ſignificet, quod hic panis, vel hic fructus tritici de multis coadunatus granis?*

Si ſubiectum poſitum in hac propoſitione, hoc eſt corpus meum, mutetur, vel mutatum fuit à ſubiecto panis, quod Euangeliſtæ teſtantur Chriſtum accepiſſe, fregiſſe & dediſſe, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, quo diuini verbi argumento?

Quæ ſit analogia vnionis corporis Chriſti cum eccleſia, declaratæ primæ Corinth. decimo, ſi nulla eſt panis vel vini reliqua ſubſtantia?

Quomodo veteres docuerunt eandem aut ſimilem eſſe transformationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, qualis erat aquæ admiſtæ vino in populū Chriſti, eius corpori per fidem conglutinatum?

RESPONSIO AD PRIORES QVÆSTIONES, quæ ſunt de Eccleſia.

DOMINVS de VVignacourt mihi hactenus & de nomine & de facie ignotus, ſed tuæ generoſitati, vt intelligo, affinitate coniunctus, Generoſiſsime atq; eruditiſsime Sanct-Aldegonde, multas mihi quæſtiones obtulit, quas aiebat tractandas, atque ſoluendas ad me per te tranſmitti: facile fuiſſet ætatem, quotidianam prælectionem, & negotiorum turbam, quibus quotidie in Vniuerſitate Louaniẽſi, in Eccleſia ſancti Petri, & in Collegio noſtro Pontificali interpellor, & diſtrahor, excuſare; ſed in re tam pia, tamque patriæ vtili, ſi fortè dignaretur Deus in te operari, quod magnopere exopto; quodque quotidianis precibus inſtanter ab eo poſtulo, nolui dilationem quærere, confidens quòd is qui tibi hunc quærendi affectũ indidit, etiam mihi ſuggeret, meque docebit quid & quomodo reſpondere debeam, vt tibi in bonum cooperetur mea reſponſio: vtrumque enim Dei donum eſt, & veritatem ſyncerè, hoc

eſt,non contendendi, ſed ſciendi ſtudio atque intentione quærere, & illam inuenire, inuentamque ſic proponere, vt honorificè ſuſcepta debitam ſuo authori gratiarum referat actionem. Ne autem mora & reſponſionis prolixitas tibi fortè moleſta ſit, ſi diſtulero eam mittere, donec vniuerſas quæſtiones abſoluero, decreui primùm ijs tantum reſpondere, quæ de Eccleſia proponuntur, & reſponſionem hanc mittere, vt cognito quomodo tuæ eruditioni ſatisfecerit, alacrius reliquarum tractationem aggrediar, & proſequar: idque non carptim & ſeorſim de ſingulis quæſtionibus diſſerendo, ſed vno quodam tenore ſermonis, quia quæſtiones ita inter ſe conuenienti ordine contextæ ſunt & coadunatæ, vt ipſa earum diſpoſitio id omnino poſtulare videatur. Quod ſi fortè non per omnia tuæ intentioni ſatisfecero, non propterea debes de aſſequenda veritate deſperare. Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo; ſed quod hodie nobis clauditur, poteſt cras petentibus, & ad aures diuinæ miſericordiæ pulſantibus aperiri, aut per eloquia ſanctarum ſcripturarum, aut per ſermocinationes fratrum, aut per internam diuinæ inſpirationis gratiam, vbi ſine ſonis *Ioannis 3.*

verborum, ſine elementis literarum veritas ipſa tanto dulcius, quanto ſecretius loquitur; Quæris igitur:

An Eccleſia, eiusq́, conſtitutiones, ſeu traditiones nullum habeant κριτήριον aliud, hoc eſt, vt interpretor, iudicium, ſeu ex quo iudicentur, niſi conſuetudinem eorum, qui ſe profitentur Romanam ſectari religionem, quam vocant catholicam?

An hoc κριτήριον, ſi quod eſt aliud, conſtet pagina ſacra ſcriptura ſola?

An patrum explanationibus, & commentariis?

An conciliorum decretis?

An Romanorum Pontificum placitis?

An Scholaſticorum pronunciatis?

An paſſim ſequatur, vt ait Satyricus, coruos teſtaq́, lutoq́?

An eccleſia tribuat authoritatem verbo Dei, an potius verbum Dei eccleſia authoritatem atque axioma conferat?

Ad primã & ſecũdam quæſtionem clariſſimè reſpondet Aug. cap. 2. lib. de Vnitate eccleſiæ his verbis: Inter nos & Donatiſtas quæſtio eſt, vbi ſit eccleſia; quid ergo facturi ſumus? in verbis noſtris eam quæſituri, an in verbis capitis ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti? Puto quòd in illius verbis eam quærere debemus, qui veritas eſt, & optimè nouit

corpus

corpus ſuum, nouit enim Dominus qui ſunt eius. Et cap. 3. eiuſdem libri: Non audiamus, hæc dico, hæc dicis: ſed audiamus, hæc dicit Dominus: ſunt libri Dominici, quorum authoritati vtriq; conſentimus, vtrique credimus, vtrique ſeruimus, ibi quæramus eccleſiam, ibi diſcutiamus cauſam noſtram. & infra: Nolo humanis documentis, ſed diuinis oraculis ſanctam eccleſiam demonſtrari; id quod in reliqua parte libri diligenter exequitur. Primum quidem varias futuri regni Dei figuras inſinuans, ſed tamen nolens ijs, quæ ab ingenioſis hominibus huc atque illuc conuerti poſſunt, ſuam diſputationem committere: ſtatim tranſit ad ſcripturas veteris teſtamenti, quæ maiori euidentia prænunciant, futurum Chriſti regnum nō vno aliquo angulo cōſtituendum, ſed toto orbe terrarum diffundendum, quàm prænunciēt mundi Saluatorē aliquando venturū. Deinde trāſit ad ſcripturas noui teſtamēti, quibus euidēter oſtendit, id toto orbe terrarū poſt Chriſti reſurrectionē impletum, quod varijs figuris & manifeſtis prophetijs de eccleſia Chriſti toto orbe terrarū diffundēda fuerat antè prædictum. Longum eſſet ipſas vtriuſq; teſtamēti ſcripturas ſacras proſequi, & quantū mihi apparet ſuperfluū, quia in iā dicto D.

Augu-

Auguſtini libello de Vnitate eccleſiæ, tam conuenienti ordine diſponuntur, tanta eruditione atque perſpicuitate diſſeruntur, vt per me aut alium quempiam ſimilem aliquid velle adijcere, potius ſit eas obſcurare, quàm illuſtrare. Itaque, vt compendio vtar, ego eruditionem tuam ad iam dictum libellum remitto, ex quo etiam non tantum perſpicies, iudicium de Chriſti eccleſia ex ſcripturis eſſe petendum, ſed etiam quod ex ſola ſcriptura peti debeat. Quanquam, ſicut eruditiſsima prudentia tua non dedignatur meæ tenuitatis obſequio velle vti, vt in ſcripturis ſanctis verum de Chriſti eccleſia iudicium cernat; ſic etiam mirari non debet, ſi veri fideles, vt ex ſcripturis ſanctis de eadem eccleſia verum iudicium accipiant, eorum ſe ſtudio, diligentia, & teſtimonio iuuare conentur, qui præ cæteris à Deo vera ſapientia ditati fuiſſe creduntur: Cuiuſmodi fuit D. Auguſtinus, de quo ſcribit Proſper in carmine contra ingratos; quod cùm nulla ſibi tribuit bona, ſit Deus illi omnia, & in ſancto regnat ſapientia templo. Fuerunt & alij toto orbe notiſsimi, quorum ſtudio & authoritate ad hanc rem iuuari poſſumus. Ad eundem vſum referenda exiſtimo Conciliorũ decreta, placita Romanorum Pontificum,

tificum,& pronũciata Scholaſticorum,quibus tamẽ Scholaſticis, vt verum fatear,ſubinde plus tribuerem, ſi magis ſcripturis ſanctis incumbentes,ex philoſophorum gentilium tenebris non tam multa emblemata ſuis diſputationibus intexerent. Quæſtio autẽ, qua quæritur: An eccleſia verbo Dei, an potius verbum Dei eccleſiæ authoritatem & dignitatem tribuat? ſimilis eſt quæſtioni qua quæreretur: An Chriſtus in euangelio authoritatem Ioanni Baptiſtæ tribuerit, dicens: Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta; an verò Ioannes Chriſto,cum ait: Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata mundi: hic enim venit in teſtimonium,vt teſtimonium perhiberet de lumine,vt omnes crederent per illum,& diſcipuli Ioannis: Qui erat trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti (inquiunt) hic baptizat. Nam in quãtum per teſtimonium Ioannis, qui fuit vitæ admirabilis, inducti ſunt homines, vt in Chriſtum crederent, negare non poſſumus, quin Ioannes apud homines, qui propter infirmitatem verum lumen, quale in ſe eſt,videre non poterant, ſed tanquam in nocte conſtituti lucerna egebant, vt fontem luminis cernerent, aliquam Chriſto authoritatem tribuerit, licet Chri-

Matth. 11.
Ioannis 1.
Ioannis 3.

Chriſtus hoc teſtimonio non indiguerit, ſicut apud Ioãnem proſequitur, cum ait: Vos
Ibid. 5. f. miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati: ego autem non ab homine teſtimonium accipio: & infra: Ego habeo teſtimonium maius Ioanne, opera enim quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia pater miſit me, & qui miſit me pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me. Sed quia Ioannes lucerna tantum fuit, luce lucens aliena, quæ vero lumine deſtituta, ſtatim ad tenebras ſuas recidiſſet, ideo longè conuenientius dicitur, quòd Chriſtus, qui eſt lux vera, quæ tenebreſcere non poteſt, & lumen, & authoritatem, & dignitatem Ioanni tribuerit, quàm contra.

Simili modo etiam quia teſtimonio patrum, & totius eccleſiæ inducimur, vt licet veritatem in ſe cernere non poſsimus, attamen ſcripturas canonicas pro ſacris & diuinis habeamus, rectiſsimè dicitur, quod pa-
1. Tim. 3. tres, & eccleſia Dei viui, quæ eſt columna & firmamentum veritatis, non quidem lumen & veritatem, ſed apud fideles & multos infideles, qui eius teſtimonio commouentur, authoritatem tribuat. Sed quia ſcriptura ſacra, quæ nec falli poteſt, nec fallere,

ipſam

ipſam veritatem in ſe continet, Eccleſia verò non niſi veritate in ſcripturis ſanctis deſcripta illuminatur, & ſibi derelicta facile poſſet in ſuas tenebras relabi, ideo conuenientius dicitur, quod ſcriptura ſacra eccleſiæ Chriſti authoritatem & dignitatem tribuat, quàm contrà.

De conſtitutionibus eccleſiæ hoc ſolum dico, quòd vbi regnum agnoſcitur, ibi non poſſunt conſtitutiones negari, cum omne regnum pro ſuo regimine cõſtitutiones habeat. Porro Eccleſiam Chriſti regnum eſſe agnoſcit, non tantum Daniel in prophetia ſua, dicens; quod ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſsipabitur; ſed etiam Ioannes Baptiſta, & Chriſtus ipſe, cum aiunt: Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum. Facile poſſent hæc longè fuſius & copioſius ex ſcripturis ſacris differi, ſed puto id acumini ingenij tui minus congruere, quod Deus in ijs quæſtionibus illuſtrare dignetur, in quibus aut caligare, aut ſaltem adhuc hærere videtur.

Daniel. 2.

Matth. 3.

Bene vale Generoſiſſ. atque Eruditiſſ. Domine. Louanij, 22. Octobris 1577.

EPISTOLA PHILIPPI Marnixij Sanct-Aldegondi de ſupraſcripta reſponſione.

Litera tua eruditioniſne an beneuolentiæ atque humanitatis pleniores, Reuerende D. Doctor, ita mihi fuēre gratæ, vt quod omniū eſt gratiſſimum. Fuit enim iucundum à tali ac tanto viro, quem ſciebam negotiorum ac laborum ingēti propemodum mole obrui, eam tamen mihi præſtari operam, quæ poſſet & ad Dei gloriam promouendam, & ad fidem corroborādam eſſe vehementer vtilis. Sed multo etiam fuit iucundius in grauiſſima quæſtione, quam ego omnium noſtrarum controuerſiarum tantùm non cardinem ac fundamētum præcipuum eſſe ſemper ſum arbitratus, prope ad amuſſim nos conſentire. Itaque ago, mi Domine, gratias tibi pro hoc beneficio, meumq́; ſtudium atque operam, ſi qua in re commodare aut prodeſſe potero, tibi, tuiſq́; polliceor: & humanitate iſta tua fretus, pergo in prioribus quæſtionibus reliquos, ſi qui reſtant, ſcrupulos enodare, & ſimul reſpōſionem ad poſteriores depoſcere. Quantum igitur ex tua, imo potius Auguſtini, ſententia poſſum conijcere, omnino ita ſentis, vnicum Eccleſiaſticarum traditionum κριτήριον, *vnicum lapidem Lydium atque iudicem eſſe verba Domini noſtri*

Ieſu Chriſti tradita ſacræ ſcripturæ, diſertis paginis, nec audiendum eſſe: Hoc dicit Auguſtinus, hoc dicunt Donatiſtæ, ſed hæc dicit Dominus: & in libris Dominicis, quibus vtrique credimus, vtrique aſſentimur, quærendam eſſe eccleſiam, cauſamq́; omnem noſtram & controuerſiam diſcutiendam. Denique iudicium de Chriſti eccleſia, eiuſq́; doctrina, & ſacramentis, (hoc enim ex priore neceſſariò efficitur) ex ſola ſcriptura peti debere. In hoc certè ego tibi per omnia planiſſimè aſſentior, ac verè ita ſtatuo, ſi hoc ipſum impetremus, facilè reliquas omnes controuerſias ac nullo negotio iri compoſitum. Vt enim poſt Paulum ait Athanaſius, ſufficiunt ſanctæ ac diuinitus inſpiratæ ſcripturæ, ad omnẽ inſtructionẽ veritatis. Quamobrem etſi libens confiteor, quod ais, veros fideles, vt ex ſcripturis ſacris de Chriſti eccleſia verum iudicium accipiant, eorum ſe ſtudio, diligentia, & teſtimonio iuuare, qui præ cæteris vera ſapientia à Deo ditati fuiſſe creduntur, inter quos ego Auguſtinum non grauatè repoſuerim; tamen illud cum Chryſoſtomo liceat contendere, multos quidem Spiritumſanctũ iactare, ſed qui propria loquantur, falsò illum prætendere; vt enim Chriſtus nõ à ſeipſo loqui ſe teſtatur, quia ex lege loquebatur & prophetis: ita ſi quid præter euangelium ſub titulo Spiritusſancti obtruditur, non credamus,

mus, quia ſicuti Chriſtus legis & Prophetarum impletio eſt, ita ſpiritus Euangelij. Deinde & hoc addo, quòd Auguſtinus, eiúſque ſimiles, vera à Deo ſapientia præ cæteris ditati fuiſſe credantur, id non aliunde fuiſſe adeptos, niſi quod ſcripturis, quæ ſolæ hanc ſapientiam vberrimo latice profundunt, & ſolæ hominem reddũt ad ſalutem eruditum, per fidem in Chriſto Ieſu, conſentanea & ſenſerint, & ſcripſerint. Quo enim quiſq; propius ab hoc fonte ſuos irrigat doctrinarum tubos, eo puriori certè lympha lectorem quiſque reficit: quo verò remotius, eo inquinatiore, ita vt qui ſe longiſſimo interuallo ab eadem continent, ij iam non inter pios & ſynceros Eccleſiæ doctores, ſed inter hæreticos, & ſcripturarum deprauatores connumerentur; cuius cum eadem penitus ſit in Concilijs, Pontificum decretis, & Scholaſticorum placitis ſtatuenda ratio, non eſt quod verear cum Auguſtino pronunciare: Nec ego Nicænam ſynodum tibi, nec tu mihi Ariminenſem debes, tanquam præiudicaturus, obijcere, nec ego eius authoritate, nec tu illius detineris, ſcripturarum authoritatibus, non quorumcunque proprijs, ſed quæ vtriſque ſint communes, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione certet. In ſumma hoc inter nos conueniat, doctrinæ Apoſtolicæ, & Propheticæ, cui

ſoli innixa eſt eccleſia, iudicium omne ad ſcripturam ſacram eſſe reuocandum, omniáque omnium vel patrum dogmata, vel conciliorum decreta, vel Pontificum placita, vel Scholaſticorum axiomata, non aliter eſſe accipienda, niſi quatenus huic ſcripturæ ſunt conſentanea.

Quod ad alteram quæſtionem attinet: An Eccleſia verbo Dei, an potius verbum Dei Eccleſiæ authoritatem tribuat? ita mihi per omnia ſatisfeciſti, vt non potuerim iſtum tuum candorem non vehementer exoſculari. Næ tu perquàm eruditè ac piè reſpõſionem tuam comparatione Ioannis Baptiſtæ cum Chriſti doctrina confirmaſti, ita vt in hoc capite nulla reſtet inter nos controuerſia.

Poſtremum tantum Epiſtolæ tuæ caput, de conſtitutionibus Eccleſiæ, vellem paulò dilucidius explicaſſes. Ais enim vbi regnum agnoſcitur, non poſſe negari conſtitutiones: quod certè libenter damus, ſed ſimul addimus, ab ipſo rege in quouis quidem regno conſtitutiones debere proficiſci; ſed maxime certè in Chriſti Eccleſia, in qua Chriſtus ita regem agit, vt ſimul ſit & corporis caput, & ſponſæ maritus, & ouium paſtor, ita vt vnius eius vocem audiant oues, imperium accipiat ſponſa, ſpiritu vegetentur ac moueantur membra, conſtitutionibus denique

obtemperet populus: Ipſe enim vnus eſt de quo dictum eſt: Hunc audite; ac proinde ſemper atq; indefeſſa ſæculorum continuatione reſonauit, ac reſonat in auribus eccleſiæ iſta regis vnius lex ac mãdatum: Quod præcipio tibi, hoc obſeruabis vt facias, non addes quicquam, nec detrahes. & illa: Non addes ad verbũ Domini, nec minuas ex eo, ne te fortè arguat, inueniariſq; mendax. item: Audiendo audite vocem meam, & ero vobis Deus, & eritis mihi populus, & ambulabitis in omni via, quam mandauero vobis. Item: Nunquid vult Deus holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci ſuæ? melior eſt enim obedientia quàm victimæ, & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum, quin quaſi peccatum ariolandi non auſcultare, & quaſi idololatria iniquitas non acquieſcere. & item: In conſtitutionibus patrum veſtrorum ne ambuletis, & iudicia eorum ſeu decreta ne obſeruetis, & pollutionibus eorum ne conſpurcemini, ego enim ſum Iehoua Deus veſter: in conſtitutionibus meis ambulate, & decreta mea ſeu iudicia obſeruate, & facite ea; aliæq; ſcripturæ, quibus inducti patres infinitis locis affirmarũt, quicquid non eſſet manifeſto Dei verbo fundatum, habendum eſſe pro ſacrilegio; nec enim in vllo ferendum eſt regno, rege viuo, ac regnante, ac iuſſa ſua ex ſacrarum tabularum præſcripto dictante,

dictante, à quoquã alio legem, constitutionemq́ ſanciri. In quo ſi te habebo, quod certe tua mentis ac iudicij perſpicuitate, & ſimul eruditionis vbertate fretus cõfido, adſtipulatorẽ, nihil planè reſtat amplius in priori de Eccleſia quæſtione, quod habeat ſcrupulum: ac proinde rogo, vt ad poſteriores de Sacramẽto interrogationes, tuam primo quoque tempore audiam ſententiam. Vale, datum Bruxellæ quinta Nouembris 1577.

Reuerentiæ tuæ ſtudioſiſsimus
Philippus de Marnix.

RESPONSIO AD POSTERIORES QVÆSTIOnes, quæ ſunt de venerabili Euchariſtiæ Sacramento.

CVM nondum acceptis tuis literis, ex quibus cognoſcerem, quomodo priores Reſponſiones accepiſſes, inciperem de tractādis reliquis quæſtionibus cogitare, Eruditiſſ. D. Sanct-Aldegonde (metuebam enim ne actionibus publicis plus ſatis occupato, nō vacaſſet tam cito reſponſiones meas legere & dijudicare) decimanona huius oportunè ſuperuenerunt mihi binæ tuæ literæ, quæ multis de cauſis, quas longum eſſet proſequi, mihi iucundiſsimæ fuerunt: Nam licet videam non deeſſe, in quibus adhuc conferre debeamus, & Deo iuuante conferemus, attamen confidens in eo, qui habitare facit vnanimes in domo, & ſollicitos reddit ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, ſpero nos de omnibus collaturos, abſque omni amaritudine, & animi
2. Timot. 2 contentione. Seruum enim Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad om-

nes

nes, docibilem, patientem, cum omni modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt veritati. & : Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, inquit Apoſtolus. *Philipp. 4.* Imprimis autem me exhilarauit, quod ſenſerim tibi oſtenſum à Domino, quæſtionem de Eccleſia verſari circa vnum ex præcipuis cardinibus ſeu fundamentis noſtræ religionis. Nam in duorum hominum cauſa propriè fides Chriſtiana conſiſtit: vnius, in quo lapſi, cæci & mali facti ſumus: alterius, in quo reparamur. Porro in eo in quo reparamur, non tantum agnoſcẽdum eſt caput, de quo ſcriptum eſt; Omnis quicunque inuocauerit *Act. 4. et 2.* nomen Domini, ſaluus erit; &, non eſt in aliquo alio ſalus, nec enim eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri; ſed etiam corpus, extra quod ſalus eſſe non poteſt, dicente Chriſto: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de *Ioannis 3.* cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo; caput videlicet cum corpore. nam ſi ſolum caput aſcenderet in cœlum, omnes nos in terra remaneremus, & tandem in infernum mergeremur. Porro ſicut caput quod *Luc. 2.* naſcendo poſitum eſt in ruinam, & in ſignum cui contradicetur, non tantum à filijs ſuis ſemper agnitum fuit, & creditum,

ſed etiam ſuo tempore in terris viſum, & à reliquis membris certa fide diſcretum, di-
Matth,16. cendo: Tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti; ſic etiã corpus Chriſti, ſeu manifeſtum eius regnũ à Patriarchis & Prophetis ſemper creditum fuit, & ab ijs qui poſt Chriſti aſcenſionem, miſſo Spiritu ſancto, Chriſti Euangelium toto orbe terrarum diſſeminauerunt, aut diſſeminari viderunt, vſque in hunc diem ſemper viſum fuit, & ab omnibus ſchiſmatis certa fide diſcretum, dicendo: Hæc eſt domus Domini, firmiter ædificata ſuper firmã petram. De qua re, ne longum faciam ſermonem, oro vt digneris legere ſermonem quartũ & ſeptuageſimum primum in fine D. Auguſtini, inter ſermones Louanij impreſſos, quorum exemplar vnum tranſmitto, ne forte non ſit apud vos in promptu.

Nunc ſupereſt vt reſponſiones breuiſsimas ingenio & occupationibus tuis ac meis accommodas, quantum Dominus largiri dignabitur, reliquis quæſtionibus adhibere conemur, quarum primæ ſic habent:

An hæc verba, (hoc eſt corpus meum) contineant propoſitionem identicam, atque idem ſignificantem quod, corpus meum eſt corpus meum?

An

An verò attributum corporis tribuatur ſubiecto ſignificato per pronomen, hoc, tanquam diuerſo à ſuo attributo?

Et ſi attribuatur tanquam diuerſo, an attribuatur ſubſtantiuè, ita vt hæc verba, (hoc eſt corpus meum) idem ſignificent atque, hoc eſt ſubſtantialiter, vt ita dicam, corpus meum?

An potius attribuatur ſacramentaliter, ita vt ea verba nihil aliud ſignificent, niſi, hoc eſt ſacramētaliter corpus meum, ſeu corpus meū dicitur de hoc quod do vobis, planè vt ſacramenta dicuntur de rebus quas ſignificant, & ſua inſtitutione demonſtrant: quemadmodum Auguſtinus in libello de doctrina Chriſtiana docet, Sacramentum fidei, fidem eſſe; & Sacramentum corporis Chriſti, corpus; & ſacramentum fœderis, fœdus; & Sacramentum verbi Dei, ipſiſſimum verbum Dei, non quidem ſubſtantia, ſed vſu, inſtitutione, repreſentatione, ac ſignificātiſſima exhibitione ante oculos fidei?

Quo argumento doceatur vocem, eſt, in hac circunſtantia ſignificare ſubſtantialitatem? liceat enim ita loqui.

An hoc ipſo argumento tanquam μέσῳ non poſſit formari certa atque indubitata ratiocinatio per propoſitionem generalem, quo argumenti vis poſſit & rectius intelligi, &

certius iudicari. Exempli gratia. Vbicunq; vocula, eſt, coniungit prædicatum cum ſubiecto in hac vel eiuſmodi circunſtantia, toties accipitur ſubſtantiuè, &c. in hac propoſitione vocula, eſt, coniungit prædicatum corporis cum ſubiecto pronominis demonſtratiui, hoc, &c. ergo, &c.

RESPONSIO.

Propoſitionem identicam vocamus, non quando attributum & ſubiectum pro eadem re particulari accipiuntur, pro qua verificatur aſſertio; nam alioqui enunciatio generis de ſpecie, ſpeciei de indiuiduo, & accidentis de ſubiecto, eſſent propoſitiones identicæ: vt, lapis eſt ſubſtantia, Petrus eſt homo, & Cicero eſt orator: ſed vocamus propoſitionem identicam, quando res eadem ſub eodem nomine, aut ſaltem ſub ſynonymo de ſeipſa enunciatur: vt, corpus meum eſt corpus meum, gladius eſt enſis. Quamobrem dicendum non eſt, quod hæc Chriſti aſſertio: hoc eſt corpus meum, ſit identica propoſitio, etiamſi vera eſſe nequeat, niſi attributum & ſubiectum pro aliqua eadem re particulari accipiantur, pro qua ſit verificatio: ſed dicendum, quòd ſit enunciatio

com-

communis attributi de ſingulari ſubiecto. Nam licet Chriſtus vnicum corpus habuerit, attamen etiamſi viginti corpora habuiſſet, de quolibet dicere potuiſſet, hoc eſt corpus meum. Ex quo intelligimus vocem, meum corpus, ſicut meus digitus, communem eſſe, non ſingularem. Porro enunciationes ſimplices, in quibus alterum de altero mediante verbo ſubſtantiuo, eſt, enunciatur, ſunt in duplici genere: aliæ enim proferuntur intentione aſſerendi id quod eſt, quando eiuſmodi propoſitio inchoatur, vt lapis eſt corpus, Petrus ſedet: Aliæ verò proferuntur non intentione aſſerendi id quod eſt, quando ipſa enunciatio incipit proferri; ſed intentione faciendi id quod eiuſmodi enunciatione ſignificatur, & quod tunc primum erit, quando ipſa enunciatio prolata fuerit: Vt ſi quis demonſtrato agro proprio, cuipiam alteri diceret, hic eſt ager tuus, non intentione aſſerendi quod non eſt, ſed intentione faciendi vt id ſit quod dicit; hoc eſt, vt ager qui dicenti proprius eſt, alterius efficiatur. eiuſmodi enim ſermonibus apud Iuriſcōſultos aliquando intelligitur fieri dominiorum & poſſeſſionum tranſlatio. Talis ſermo videtur eſſe apud Lucam, cum ait Chriſtus: Homo, Luc. 5.

remit-

remittuntur tibi peccata tua. & rurſus: Re-
Luc.7. mittũtur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.&:Filius tuus viuit.Non enim volebat Chriſtus aſſerere quod erat priuſquam hæc dicebat,ſed id facere quod dicebat: nec dubium eſt,quin tali ſermone cõtentus fuiſſet Centurio, cum à Domino poſcebat vt diceret verbo, & ſanaretur puer eius, hoc eſt, vt diceret: Filius tuus viuit, vel filius tuus ſanus eſt, quem Dominus ſine omni verbo ſanauit. Cæterum quia nos noſtris ſermonibus ſubſtantias mutare non poſſumus, ideo exempla enunciationum poſterioris generis, quibus ſubſtantia in ſubſtantiam tranſmutatur, non in noſtris, ſed in Chriſti ſermonibus ſunt petẽda. Verbi gra-
Ioannis 2. tia: Si Chriſtus in nuptijs volẽs ex aqua ſex hydrijs contenta vinum facere,his verbis v-
Matth.4. ſus fuiſſet, (hoc eſt vinum:) ſimiliter ſi voluiſſet diabolo acquieſcere petenti vt diceret lapidi huic,vt panis fiat,atque id his verbis effeciſſet, (hic eſt panis) non intendiſſet his duabus enunciationibus, videlicet, hoc eſt vinum; &,hic eſt panis,aſſerere, quod aqua hydrijs contenta,& hic lapis,(quæ tunc extabant cum has enunciationes proferre cœpiſſet,) fuiſſent vinum & panis; quia id manifeſtè falſum fuiſſet, ſed intendiſſet facere

cere vt prolatis verbis id eſſet quod dicebat; & hoc dicendo ſignificare, ea quæ ex aqua hydrijs contenta, & ex hoc lapide demonſtrato feciſſet, eſſe vinum, & panem: quaſi dicat, hoc quod ex aqua hydrijs contenta facio, vinum eſt: & hoc quod ex hoc lapide facio, panis eſt. Simili modo, quando ait Chriſtus, hoc eſt corpus meum. &, hic eſt ſanguis meus; non intendit aſſerere quod panis & vinum, quæ tunc præſentia habebat cum hæc incipiebat dicere, eſſent corpus & ſanguis eius, quia id falſum eſt; quod ne ſit, omnino credendus eſt intendiſſe ex pane & vino corpus & ſanguinem ſuum efficere. & in illis duabus enũciationibus, ¿hoc eſt corpus meum. &: hic eſt ſanguis meus; pronomina hoc & hic, non referuntur ad panem & vinum, quæ ante prolationẽ harum duarum enunciationum prius fuerunt, (ſicut intelligerentur referri, ſi tantum intentione aſſerendi proferrẽtur, quod Chriſtus facere non potuit, quia non potuit falſum dicere,) ſed referuntur ad hoc corpus, & hunc ſanguinem, quæ iam dictis verbis, Chriſto hoc intẽdente, efficiuntur, quaſi dicat: hoc quod ex hoc pane facere intendo, & facio, eſt corpus meum: & hoc quod ex hoc vino facio, eſt ſanguis. His diligenter cõſideratis, facile

eſt

eſt propoſitis quæſtionibus reſpōdere, quod hæc verba: hoc eſt corpus meum, non contineant propoſitionem identicam, atq; idem ſignificātem quod, corpus meum eſt corpus meum; ſed id ſignificantem quod diximus, nempe: hoc quod ex hoc pane facio, eſt corpus meum; quodq́ue attributum, corpus, tribuatur ſubiecto ſignificato per pronomen, hoc, non tanquam diuerſo à ſuo attributo, ſed tanquam rem eandem ſingularem ſignificanti, nempe, hoc Chriſti corpus ex pane confectum virtute verborum Chriſti. Vnde nec dicere oportet quod huius enunciationis, hoc eſt corpus meum, ſenſus ſit, quod hic panis ſubſtantialiter, vel ſacramētaliter, ſiue ſignificatiuè ſit corpus meū: ſed ſenſus eſt, id quod ex pane facere ītēdo, & facio, eſt corpus meū, vt diximus. Cæterum quia negari non poteſt, quin Chriſtus ex aqua vinum, ex lapide panē, ex pane & vino corpus ſuum & ſanguinē efficere potuerit, idq́; his verbis, hoc eſt vinum, hic eſt panis, hoc eſt
Actor. 5. corpus meum, hic eſt ſanguis meus. Si enim potuit Petrus vmbra ſua pertrāſeundo quoſ uis ægros ab infirmitatibus liberare, quanto magis potuit Chriſtus verbis ſuis ex re qualibet, quamlibet etiam rem aliam efficere? Ponatur ergo diſputandi gratia quod Chriſtus

ſtus hæc vniuerſa iam dictis enunciationibus effecerit, oro vt tua eruditio, hoc præſuppoſito, dignetur propoſitis à ſe quæſtionibus reſpondere. Nempe an hæc propoſitio ſit identica, hoc eſt corpus meum? An attributum, corpus, tribuatur ſubiecto ſignificato per pronomē, hoc, tanquam diuerſo? An huius enunciationis, hoc eſt corpus meum, ſenſus ſit, hic panis eſt ſubſtantialiter vel ſacramentaliter corpus meum? & ſi vbi de re conuenimus, adhuc eaſdem pene difficultates inueneris, quas nunc proponis, facilè intelliges quæſtionum multarum nebulas non tam ad rei veritatem, quàm ad dicendi rationem pertinere.

Miror autem prudentiam tuam quærere, quo argumento doceatur, vocem, eſt, in hac ſermonis circunſtantia (hoc eſt corpus meum) ſignificare ſubſtantialitatem, cùm illa ſit propria, & conſueta eius ſignificatio, tam Græcè, quàm Latinè, in qua ab initio naſcentis Eccleſiæ, ſemper ab omnibus noſtris maioribus hoc loco accepta eſt. Neque enim rogare ſolemus, cur aliquis per publicam & conſuetam viam ambulet, ſed ſi ab illa digreſſus, inſolita & improbata diuerticula ſectetur, tunc meritò rogatur, cur derelicta regia via,

ad inſolitam ſe cõuertat; & ideo potius rogandum eſſet, quo argumento moueantur, qui vocem, eſt, in hac circunſtantia, præter conſuetam ſignificationem, & contra omnium catholicorum intellìgentiam, ad ſignificationem referunt, quàm rogandum quo argumento doceatur ſubſtantialitatẽ ſignificare. Scio quoſdam proferre ſcripturam 1. ad Corinth. 10. Petra autem erat Chriſtus; in qua vocem, eſt, exiſtimãt pro, ſignificat, poſitam, vt perſuadeãt ipſam etiam in hac circunſtantia pro, ſignificat, accipiendam. Sed an ex hac ſcriptura ſatis ſolidum proferri poſsit argumentum, quo id probetur, forſitã non immeritò dubitauerit quiſpiam: quia Apoſtolus non videtur loqui de inanimata petra Oreb ſuo loco manente, ex qua Moyſes ſemel aquam elicuit, quæ petra non poterat eſſe Chriſtus niſi ſignificatiuè: ſed loquitur de petra ſemper populum cõſequente, & potum corporalẽ ac ſpiritualem ſemper ſuppeditante, quem potum ſpiritualem eundem nobiſcùm bibebant, quæ petra non ſignificatiuè, ſed ſubſtãtialiter erat Chriſtus, ſicut D. Chryſoſtomus & Ambroſius interpretantur. Sed detur vocem, eſt, vno atque altero loco propter ſermonis circunſtantiã ſignificatiuè ſeu ſacramentaliter intelligi, an

ideo

ideo quando ſine tali circunſtantia ſimpliciter ponitur,proferendum erit certum argumentum,quo doceatur ſubſtantialitatem ſignificare, & in ſua ſignificatione propria debere accipi? Scio etiam D. Auguſtinum epiſtola 23. dicere, quòd ſacramenta habeãt quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſunt ſacramenta, atque ex hac ſimilitudine plerunque etiam ipſarum rerum nomina accipere; ſed ſubiungens exemplum, quod ſecundum quendã modum ſacramentum corporis Chriſti eſt corpus Chriſti, ſatis apertè ſignificat hunc loquendi modum, quo ſacramẽtum aliquid eſſe dicitur tãtum, quia eſt eius ſacramentum,non eſſe propriũ & conſuetum,ſed inſolitum,& ex ſermonis circunſtantia intelligendum:quæ vbi defuerit,ſicut in verbis Chriſti,quibus ait,hoc eſt corpus meum,hic eſt ſanguis meus,non ſine ſtudio proprij ſenſus videtur talis intelligentia quæri. Quæris etiam:

An explicatio horum verborum, hoc eſt corpus meum, debeat aut poſsit aliunde ſumi, quàm ex ipſis Chriſti, aut Euangeliſtarum verbis?

An illa propoſitio de calice, hoc poculum eſt nouum teſtamentum ſeu fœdus (διαθήκη enim vtrumq; ſignificat, vt Hebræis Berith) in meo ſanguine: & illa, hic eſt ſanguis noui teſta-

 menti,

menti, non idem ſignificent, & ſe mutuò ſignificanter explicent?

Ac proinde an non penitus eadem ſit in pane ratio, vt hæ propoſitiones: hic panis eſt nouum teſtamentum ſeu fœdus in meo corpore: &, hoc eſt corpus meũ: & item, hic panis, quẽ frangimus eſt κοινωνία corporis Chriſti: & hic panis, quem frãgimus, eſt corpus Chriſti, idem ſignificẽt, & ſe mutuò ſignificãter explicent?

RESPONSIO.

Auguſtinus de doctrina Chriſtiana lib. 2. c. 9. docet, illa, quæ in libris Canonicis apertè poſita ſunt, ſolertius diligentiuſque inueſtiganda, vt ad obſcuriores locutiones illuſtrandas, de manifeſtioribus ſumãtur exempla, & quædam certarum ſententiarum teſtimonia, dubitationem de incertis auferãt. Ex quo intelligimus non omnia ſcripturæ ſacræ teſtimonia, ex alijs eſſe intelligenda. Nam quædã apertè poſita ſunt, quæ ex proprijs verbis & locutionibus intelligũtur; ſed ea duntaxat, quæ obſcuritatem habent, quæ poſsit ex alijs manifeſtioribus locutionibus aut teſtimonijs illuſtrari. Nunc verò conſiderandum eſt, vtrũ hæc duo teſtimonia, hoc eſt corpus meum: &, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, obſcuritatem habeant: & ſi obſcuritatem habere putentur, an hæc ob-

ſcuritas

ſcuritas per hanc ſententiam tanquam manifeſtiorem: hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine; poſsit illuſtrari. Nam priora illa duo teſtimonia, forſitã multis videbuntur hoc poſteriori longè magis eſſe perſpicua, præſertim quia hæc ſententia: hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, planè reſpondet illi, quam ex Exodo citat Apoſtolus ad Hebræos cap. 10. hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus. Igitur hoc teſtimonium, hic calix nouum eſt teſtamentum in meo ſanguine, non eſt idoneum ad illuſtrandum illa duo priora, ſed contrà potius: aut ſi vtraque ambiguitatem aut difficultatem aliquam habere prætenduntur, cur ad alias ſententias obſcuriores recurremus, in quibus videtur poſſe error abſcondi, & non potius ad eorum ſtudium ac teſtimonium, qui præſentis tẽporis contentiones præceſſerunt, & ad intelligendas ſcripturas ſacras, præ cæteris fuerunt à Deo illuminati; cuiuſmodi fuit diuus Ambroſius, qui de ijs qui initiantur, & de ſacramentis, quæſtiones iſtas clariſsimè diſſoluit. Nam negare non poſſumus Deum quorundam oculos excœcare, ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, vt ad Dominum conuertantur,

& ſanentur ab eo, in quibus Deus huius ſæculi, inquit Apoſtolus 1. ad Corinth. 4. excœcauit mentes infidelium, vt non fulgeat eis illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti, etiamſi apertiſsimè prædicetur. Reſtat igitur vt in his obſcuritatibus, quæ non videntur fuiſſe obſcuritates veteribus, ad illos recurramus, quibus putatur Deus dediſſe aures ad audiendum, & oculos ad vidēdum, ne forte nos hic nō ſatis acutè cernamus. Verba Ambroſij de ijs qui myſterijs initiantur, cap. vltimo ſic habent: Potior lux quàm vmbra, veritas quàm figura, corpus authoris quàm māna de cœlo. Fortè dicis: Aliud video, quomodo tu mihi aſſeris, quod Chriſti corpus accipiam? & hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis? probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit: maioremq́; vim eſſe benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiā ipſa natura mutatur. Et lib. 4. de ſacramentis cap. 4. Author Sacramentorum quis eſt, inquit, niſi Dominus Ieſus? tu fortè dicis, meus eſt panis vſitatus, ſed panis iſte, inquit, panis eſt ante verba Sacramentorum: vbi acceſsit conſecratio, ex pane fit caro Chriſti, hoc igitur aſtruimus. Quomodo poteſt qui panis eſt, corpus eſſe Chri-

Chriſti? conſecratione,inquit.Conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini Ieſu. nam reliqua omnia,quæ dicuntur,laus Deo defertur,&c.vbi venitur vt conficiatur venerabile Sacramẽtum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos,ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit Sacramẽtum. Quis ſermo Chriſti? nempe is quo facta ſunt omnia,iuſsit Dominus & factum eſt, &c. & cap. 5. Antequam conſecretur,panis eſt: vbi autẽ verba Chriſti acceſſerunt, corpus eſt. Denique audite dicentem: Accipite & edite ex eo omnes, hoc eſt corpus meum; & ante verba Chriſti calix eſt vini & aquæ plenus, vbi verba Chriſti operata fuerint,ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere. Hactenus Ambroſius,qui adiectis adhuc alijs multis ſentẽtiam ſuam tam fecit manifeſtam, vt non poſsit de illa dubitari, ſicut nec de ſententia reliquorum veterum qui has quæſtiones tractauerunt;quibus ſi cum Euangelio, cum totius Eccleſiæ teſtimonio nõ creditur, ſed verba ſcripturæ manifeſta ad inuſitatũ tropum detorquentur; non erit mirum,ſi etiam meis verbis nõ credatur,cum nemo credat niſi volens, nec

quiſquam credere velit, niſi cui dedit Deus vt velit. Porrò quod vox Græca διαθήκη, quam interpres noſter vertit teſtamentũ, ſicut & Hebræa Berith, ſubinde vertatur fœdus, nihil huic diſputationi præiudicat, quia licet per ſe poſita fœdus ſignificet, attamen morti vel ſanguini iuncta propriè teſtamentum ſignificat, ſicut oſtendit Apoſtolus ad Galatas 3. & ad Hebræos cap. 9. Similiter quod ait Apoſtolus 1. ad Corinth. 10. Panis, quem frãgimus, nônne participatio corporis Domini eſt? licet ſit verum quod is panis, qui facta benedictione frangitur, & à fidelibus participatur, ſit corpus Chriſti, in quod per conſecrationẽ mutatus eſt panis, qui à ſacerdote ad benedicẽdum accipitur: non tamen vult ibi Apoſtolus dicere, quid ſit panis qui frangitur, ſed quid participatione huius panis ſignificetur, & efficiatur, nempe vt multi vnum corpus ſimus, omnes qui de vno pane, & vno calice participamus, ſicut ſeipſum explicat Apoſtolus, & Apoſtolũ D. Cyprianus in epiſtola 76. ad Magnum, cuius verba etiam refert Auguſtinus lib. 7. cõtra Donatiſtas cap. 50. & tractatu 26. ſuper Ioannem. Ex his facile eſt aliquot ſequẽtibus reſpondere quæſtionibus, nempe: *An pronomen, hoc, aliud ſignificet, quàm idipſum*

ipſum quod vno ore omnes Euãgeliſtæ teſtantur, Chriſtũ accepiſſe, fregiſſe, dediſſe diſcipulis, & iuſsiſſe vt acciperent, & comederent? An Paulus 1. ad Corinth. 10. cum hunc panem nominat, & panem quem frangimus, diſertè explicat, aliud ſacramẽti ſubiectum ſtatuat, atq; Chriſtus, vel ipſe Paulus 1. ad Corint. 11. pronomine (hoc) vult ſignificari, quod omnes Euãgeliſtæ teſtantur fuiſſe panẽ, quẽ Chriſtus fregit, & dedit, & de quo deniq; locutus eſt? An in propoſitione de calice non eadẽ ſit ſubiecti ratio, atq; in ea, quæ eſt de pane, ac proinde cum ſubiectũ in propoſitione, & oratione de calice non ſolũ demonſtretur pronomine, hoc, ſed planè & diſertè nominetur τοῦτο τὸ ποτήριον, vel fructus, vel genimen vitis, non eadem ſit ratio in pronomine, hoc, quod vſurpatur in propoſitione de pane, ita vt hoc idem ſignificet, quod hic panis, vel hic fructus tritici de multis coadunatus granis?

His, inquam, quæſtionibus facile eſt ex dictis reſpõdere: nam cœnãtibus Apoſtolis, inquit Matthæus, accepit Ieſus panẽ, vſitatum videlicet, quia tunc ibi alius panis non erat, & eundem panem benedixit; ſed quod fregit, deditque ſuis diſcipulis, dicens: accipite, & manducate; non fuit vſitatus panis, ſed benedictus, & benedictione in corpus

 eius

eius mutatus, ſicut ipſemet Chriſtus teſtatur, dicens: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum: non enim ait, accipite panem & comedite panem, ſicut de ipſo prius ait Euangeliſta, accepit Ieſus panem. ſed ait, accipite & comedite: hoc eſt corpus meum. Iuſsit ergo vt acciperent & comederēt non panem vſitatum, de quo prius locutus eſt Euangeliſta, dicens: accepit Ieſus panem; ſed panem benedictum, de quo ait: hoc eſt corpus meum, iam videlicet ex pane benedicendo confectum. Similem loquendi modum ſecutus eſt Apoſtolus 1. Corinth. 11. cū ait: Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, ſub quo intelligitur, benedixit, ſicut expreſſerūt Matthæus & Marcus, fregit, & dixit, accipite & manducate, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. quæ verba ſimili modo accipienda ſunt, quo ſuprà oſtendimus verba Matthæi debere accipi. Dico igitur ad primam quæſtionē iam propoſitam, quod pronomē, hoc, in Chriſti verbis ſignificet aliud quidem, quàm quod vno ore omnes Euangeliſtæ & Apoſtolus 1. Corinth. 11. teſtantur Chriſtum accepiſſe, ſed non aliud, quàm iidem teſtantur Chriſtum diſcipulis dediſſe, & iuſsiſſe vt acciperent, & comederent: ſignificat

Matth. 26.
Marci 14.

nificat enim corpus Chriſti ex pàne confe-ctum benedicẽdo,ſed non ſignificat panem vſitatum,quem omnes Euangeliſtæ teſtãtur Chriſtum accepiſſe. Ex quo intelligimus verba hæc: accipite & comedite:nõ debere cõſtrui cum nomine, panem, quod præceſ-ſit,cum ait Euãgeliſta,accepit Ieſus panem, ſed cum eo quod ſequitur, hoc eſt corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, vt ſit ſenſus: accipite corpus meum: vel,quod in idem recidit, accipite panem benedictum, & conſecratum. Porro ad id quod ſecunda quæſtione proponitur:An Paulus 1.Cor.10. cum nominat panem, quem frãgimus, aliud Sacramẽti ſubiectum ſtatuat,quàm Chriſtus vel ipſe Paulus 1. Corinth.11? Reſpondeo quod Paulus cap.10. ſupradicto idem ſacra-mẽti ſubiectum ſtatuat cum eo quod ſtatuit Chriſtus apud Matthæum,cum ait:accipite & comedite: hoc eſt corpus meum. Nam ſubiectum ſacramenti ſtatuit verum Chriſti corpus, quod tranſlato nomine panem ap-pellat, quia ex pane cõfectum, & ſpeciebus panis velatum: quam nominis trãſlationem manifeſtè ſignificat ipſa ſermonis circun-ſtantia,cum dicitur(panis,quẽ frangimus.&, omnes qui de vno pane participamus,)nam omnibus fidelibus notiſsimum eſt, in altari

neque frangi, neque participari panem niſi benedictum, & in corpus Chriſti benedictione conuerſum.

Ad tertiã quæſtionem reſpondeo id quod apud Euangeliſtas & apud Apoſtolũ 1. Corinth. 11. de calice dicitur, eodem modo accipiendum, ſicut id quod de pane dicitur, nempe quod vbi narratur Chriſtũ accepiſſe calicẽ, ibi intelligendus ſit accepiſſe calicem vini & aquæ plenũ, ſicut ait Ambroſius: vbi verò verba Chriſti operata ſunt, hoc eſt, vbi poſt benedictionẽ ait: bibite ex hoc omnes, ibi non ſit intelligẽdus porrexiſſe vinum & aquam, ſed ſuũ ſanguinem, quo plebem redemit, & de quo dicit, hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti. Quod verò apud tres Euangeliſtas de genimine vitis dicitur, videtur potius referendũ ad poculũ Paſchæ veteris, Lucæ 22. quã noui, ſicut Lucas nõ obſcurè ſignificat. Quæritur deinceps: *Si ſubiectum poſitum in hac propoſitione, hoc eſt corpus meũ, mutatur, vel mutatũ fuit, à ſubiecto panis, quod Euangeliſtæ teſtãtur Chriſtum accepiſſe, fregiſſe & dediſſe, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, quo diuini verbi argumento?*

Reſpondeo ſubiectũ poſitum in hac propoſitione, hoc eſt corpus meum, nõ mutari, quia ſubiectũ iſtud corpus Chriſti eſt, à quo in Sa-

in Sacramento nulla ſit mutatio; ſed panem quem accepit Ieſus, dicimus mutatũ eſſe in corpus eius, quãdo benedicẽdo & cõſecrando panẽ, ait, hoc eſt corpus meũ, mutatũ, inquam, virtute verborũ eius, nam, vt ait Ambroſius de ijs qui initiãtur, cap. 9. ſi tantũ valuit humana benedictio, Elizei videlicet facientis ferrũ natare, vt naturam cõuerteret, 4. Reg. 6. quid dicemus de ipſa cõſecratione diuina, vbi verba ipſa Dñi Saluatoris operãtur? nam Sacramentũ iſtud quod accipis, Chriſti ſermone cõficitur. Quod ſi tantũ valuit ſermo 4. Reg. 1. Heliæ, vt ignẽ de cœlo deponeret, nõ valebit ſermo Chriſti vt ſpecies mutet elementorum? De totius mũdi operibus legiſti: Ipſe Pſal. 148. dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod nõ erat, nõ poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod erat? non enim minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare naturas. & lib. 4. de ſacramẽtis cap. 4. Sermo Chriſti, inquit, hoc cõficit Sacramentũ; quæ autẽ ſunt verba Chriſti, quibus hoc ſacramentũ cõficitur, exponit cap. 5. dicẽs: Omnia illa verba Euãgeliſtę ſunt, vſq; accipite ſiue corpus, ſiue ſanguinẽ; inde verba ſunt Chriſti, audi dicentẽ, hoc eſt corp⁹ meũ, et ante verba Chriſti, calix eſt aquæ & vini plenus, vbi verba

Chriſti cooperata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Ecce habes quòd verbum, accipite, non conſtruitur cum nomine, panem, ſed cum nomine, corpus, & ſanguinem, ſicut ſuprà diximus. Habes ſecundò, non quando ſubiectum poſitum in hac propoſitione, hoc eſt corpus meum. mutatum ſit, ſed quando mutatus ſit panis, quem cœnantibus Apoſtolis accepit Ieſus, nempe quando dixit, hoc eſt corpus meum: Habes qua vi, & quo Domini mandato mutatus ſit panis, nempe virtute verborũ Chriſti, quibus dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Habes quo diuini verbi argumento, nempe argumento verborum Chriſti, quibus apertiſsimè dixit, hoc eſt corpus meum: nam quia mentiri non potuit, oportet vt ex pane, quem accepit, id fecerit quod dixit, videlicet, hoc eſt corpus meũ, ne conuincatur falſum fuiſſe quod dixit.

Quæris etiã: *Quæ ſit analogia vnionis corporis Chriſti, cum Eccleſia declaratæ 1. Corinth. 10. ſi nulla eſt panis, vel vini reliqua ſubſtantia?*

RESPONSIO.

Hanc analogiã explicat Auguſtinus lib. 7. cõtra Donatiſtas cap. 50. verbis D. Cypriani, quæ ſic habent: Quando Dominus corpus ſuum panem vocat de multorum granorum

norum adunatione congeſtum, & quando ſanguinem ſuum vinum appellat de botris & acynis multis expreſſum, atque in vnum coactum, gregem item noſtrum ſignificat commiſtione adunatæ multitudinis adunatum: nam quēadmodum panis, ex quo corpus Chriſti cōficitur, quod interdum etiam panis vocatur, vt, panis quem frangimus: quemadmodum, inquam, panis, ex granis in vnum adunatis conficitur, & quemadmodū vinum ex multis acynis in vnum confluentibus coaleſcit: ſic etiam myſticum Chriſti corpus, quod per hoc Sacramentum ſignificatur, & coit, ex diſperſis Dei filijs colligitur, qui per fidem & dilectionem in vnum corpus adunantur. Nec huic analogiæ obſtat, quod in confectione Sacramenti, nulla eſt panis & vini reliqua ſubſtantia; quia nec remanet ipſa granorū aut acynorum forma, ex qua tamen ſumitur potiſsima huius analogiæ portio, quia analogia ſumitur non ex ſubſtantia, quæ in ipſo ſacramento permanet, ſed ex ea quæ in pane & vino, ex quibus conficitur, præceſsit.

Aug. tract. 26. ſuper Ioannem. Cyprianus epiſtola 15. ad Magnū.

Vltima quæſtio ſic habet. *Quomodo veteres docuerunt eandem, aut ſimilem eſſe tranſformationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, qualis erat aquæ admixtæ*

vino

vino in populum Chriſti, eius corpori per fidem agglutinatum? RESPONSIO.

Hanc quæſtionē moueri puto occaſione verborum beati Cypriani in epiſtola 63. quæ eſt ad Cecilium, quæ ſic habet: Quando in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & coniungitur. & infra: Sic autem in ſanctificando calice Domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt: nam ſi vinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi verò aqua ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto: quando autem vtrumque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi inuicem copulatur, tunc ſacramentum ſpiritale & cœleſte perficitur. Quibus verbis non continetur ea comparatio, quæ in quæſtione exprimitur, nempe quod talis ſit transformatio panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, qualis eſt aquæ vino permiſtæ in populum Chriſti; ſed tantum exponitur, quid ſacrificium ex aquæ & vini commiſtione confectum ſignificet & efficiat; nempe vt quemadmodum ſacrificium ex aqua vino permiſta conficitur, ſic etiam Chriſtus & plebs eius in vnum corpus coadunetur, non Chriſtum mutando in peruerſos plebis

affe-

affectus, ſed reformando plebem, vt cum Chriſto quæ Dei ſunt ſapiat,& depoſita prauitate ſpiritum Chriſti induat. Nam & ipſa vini & aquæ miſtio ſic temperatur, vt non vinum in aquam,ſed aqua in vinum conuertatur, & hoc modo inuicem copulentur. Quod ſi fortè quæſtio hæc alia veterum ſcripta reſpiciat, quæ mihi non occurrunt, cuperem illa deſignari, vt ſi Deus largiretur, poſsit eis conueniens reſponſio adhiberi.

RESPONSIO AD EPIſtolam D. *Sanct-Aldegondi.*

DVm per otium relego epiſtolá tuam, datam quinta Nouembris anni 1577. Eruditiſsime Domine, nonnulla occurrerunt, de quibus viſum eſt aliquid breuiter dicere; id quod ſpero eruditionem tuam nõ grauatè laturam, quia idipſum nominatim expetijt, de conſtitutionibus Eccleſiaſticis. Dicis itaq; tibi licere illud cum Chryſoſtomo contendere, multos quidem Spiritum ſanctum iactare,ſed qui propria loquantur, falsò illud prætendere: id quod veriſsimè dicis, quia id docet ſcriptura ſacra, cum ait: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. & rurſus: Prophetæ duo aut tres dicant, & cæteri dijudicent. *1. Ioan. 4.* *1. Corin. 14*

Sed

Sed ſi quis hinc conetur perſuadere, veterum teſtimonia, & decreta conciliorum, præſertim antiquorum, quæ per multas annorum centurias à viris doctiſsimis atque ſanctiſsimis ad ſcripturas ſacras diſcuſſa, tanquam à Spiritu ſancto profecta, hactenus ſine contradictione recepta ſunt, poſſe leuiter reijci; puto quod non facilè excuſabitur à contemptu eorũ quos venerari conuenit.

Concilia continent ſenſum eccleſiæ, id eſt prælatorũ.

Nam concilijs generalibus, quæ communi patrum conſenſu concluſa, à cunctis fidelibus recepta ſunt, etiam hoc accedit, quod non immeritò exiſtimentur, & præſumãtur

1. Timot. 3

continere ſenſum Eccleſiæ, de qua dicit Apoſtolus, quod ſit columna & firmamẽtum

Matth. 18.

veritatis; & generali ſententia mandat Dominus, vt qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. Quod verò Maximino ſcribit Auguſtinus lib. 3. c. 14. Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminẽſe tanquam præiudicaturus proferre conciliũ; cauſamq; ſubdit, dicens: Nec ego huius authoritate, nec tu illius detineris; non eo ſpectat, vt credatur Nicæni concilij authoritas poſſe contemni: nam paulò ſuperius eodem capite dicit, Homouſion in cõcilio Nicæno aduerſus hæreticos à catholicis patribus veritatis authoritate, & authoritatis veritate

firma-

firmatum.& lib.2.contra epiſtolam Parmeniani dicit,quod de ijs,qui ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt nulla quæſtio eſt, quin & habeāt baptiſmum & dare poſſint;hoc enim, inquit, in ipſa totius orbis vnitate diſcuſſum,conſideratum, perfectum atque firmatum eſt. & contra Donatiſtas lib. 6. cap. 2. dicit vniuerſæ Eccleſiæ ſententiam, plenarij cōcilij authoritate roboratam, atque firmatam. & lib.7.c.53. Id ſit cura ſecuræ vocis aſſerere, inquit, quod vniuerſitatis Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt. Non ergo vult Auguſtinus, vt credatur Nicæni, aliorumque conciliorum authoritas poſſe contemni,ſed quia Catholici cōcilium Ariminenſe reprobabant, & Maximinus concilium Nicænum nō recipiebat,licet ipſum recipere debuiſſet,ſi catholicus fuiſſet,ideo dicit Auguſtinus, quod nec ipſe Nicænum, nec Maximinus debebat Ariminenſe tanquam præiudicaturus proferre concilium, quia vterque inutiliter protuliſſet. Nam quemadmodum Chriſtus, cum Sadducæis de reſurrectione diſputans, non prophetarum teſtimonijs, quæ tamen certa & longè apertiora erāt,ſed tantum vſus eſt teſtimonijs quinque librorum Moyſis,quos Sadducæi recipiebant: ſic etiam Auguſtinus con- *Matth.22.*

tra Maximinum ijs tantum teſtimonijs vtendum cenſebat, quæ Maximinus recipiebat. Quamobrem ſi Maximinus licentia hæretica, ſcripturam aliquam verè canonicam reieciſſet, ſicut reijciebat concilium Nicænum, non ea aduerſus illum vtendum eſſe cenſuiſſet Auguſtinus, ſed tantum ijs, quarum authoritati conſentiebat. Licet igitur D. Aug. iudicaret concilium Nicænum idoneum, vt apud fideles firmatum eſſe oſtenderet, quod in illo concluſum erat; attamen quia Maximinus illud non recipiebat, ideo ait: Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe tanquam præiudicaturus proferre concilium.

Conſtitutiones Eccleſiaſticas in Chriſti regno libenter agnoſcis, ſed addis ab ipſo rege in quouis regno conſtitutiones debere proficiſci, id quod etiam de Chriſti regno veriſſimè dicis. Sed debes aduertere nō eas tantum conſtitutiones à Chriſto rege proficiſci, quas per ſemetipſum immediatè conſtituit, ſed etiam quas per illos ſtatuit, quos peregrè proficiſcens conſtituit ſuper familiam ſuam: ſicut oſtendit Chriſtus rogans Phariſæos vtrum baptiſmus Ioannis eſſet è cœlo, an ex hominibus? & præſupponēs eſſe è cœlo, id eſt, à Deo, licet eſſet baptiſmus Ioan-

Matth. 21.

Ioannis ab ipſo Ioanne inſtitutus: ſimiliter Apoſtolus 1.Corinth.14.vocans ea quæ ipſe ex data ſibi poteſtate præcipiebat, Domini mandata. Si quis videtur propheta eſſe aut ſpiritualis,inquit,cognoſcat quæ ſcribo vobis,quod Domini ſunt mādata:Nam quemadmodum ad Romanos 13. conſtitutio, ſeu mandatum principis, Dei ordinatio nuncupatur,dicente Apoſtolo: Qui reſiſtit poteſtati,Dei ordinationi reſiſtit;ſic etiam mandatum præpoſiti eccleſiaſtici,cui Apoſtolus nos obedire & ſubiacere præcipit, Chriſti ordinatio eſt. Et quemadmodum ijs qui ex ſpiritu ſancto loquuntur dicit Dominus: Vos non eſtis,qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis;ſic etiam ijs, qui ex poteſtate ſibi à Chriſto data aliquid rectè præcipiunt,iuxta D. Bernardum verè dicitur: Vos non eſtis qui præcipitis, ſed Chriſtus qui poteſtatē dedit,qua præcipitis. Vnde illud Moyſi:Non enim contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. & illud Domini ad Samuelem: Non enim te ſpreuerunt, ſed me. Si quis loquitur, inquit Petrus 1.Epiſtolæ c.4.tanquam ſermones Dei,ſi quis miniſtrat,tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus,igitur ſi quis præcipit, tanquam ex poteſtate quam à Deo ac-

Hebr.13.

Matth.10.

Exodi.16.

1.Reg.8.

cepit: nam de præceptis, quæ per Dominum dederat Apoſtolus: Namq; qui hæc ſpernit, inquit, non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis. Quod autem præfecti eccleſiaſtici præcipiendi poteſtatem habeant, oſtendit verbum, obedire, toties in ſcripturis, eis qui illis ſubſunt, attributum; quia nemo dicitur obedire preconi, ſed ex legittima poteſtate præcipiẽti. Quemadmodum autem de principibus non ex poteſtate ſibi data, neque ex proximi dilectione ſibi à Deo inſpirata, ſed ex præſumptionis audacia, & ex amore ſui, qui ex mundo eſt, iuxta concupiſcentias ſuas aliqua conſtituentibus, ait Dominus per
Oſee 8. Prophetam; Ipſi regnauerũt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui. &
Ioann. 18. Chriſtus in Euangelio: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Nam qui ex hoc mundo regnant, hi non regnant ex Deo, & contra; ſic etiam de præpoſitis Eccleſiæ, quæ ſua ſunt docentibus, aut iuxta concupiſcentias ſuas, non ex accepta poteſtate, ſed ex ſua præſumptione aliqua conſtituentibus, re-
Matth. 15. ctiſſimè dicitur: Fruſtra me colunt docentes doctrinas, & præcepta hominum, hæc enim hominum propriè ſunt, quæ Dei non ſunt. Porrò quemadmodum filius patri obediens præ-

præcipienti, vt vel literas diſcat, vel rem familiarem curet, non aliud facit, quàm præcipit Deus, dicẽs per Apoſtolum: Filij obedite parentibus. Nec verbo Dei quicquam addit, ſed illud tantum facit, quod præcipit Deus: Sic etiam imminente annua paſſionis Chriſti memoria, ex conſtitutione Eccleſiaſtica ieiunans, audit vocem Domini dicentis: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Nec ad verbum Dei quicquam addit, ſed illud tantum facit quod mandauit Deus. Sicut & ipſe præpoſitus dans tritici menſuram, & ſupererogans mandatum, quòd à latronibus ſaucio, & in ſtabulo iacenti iudicat eſſe neceſſarium, non addit aliquid ad verbum Dei, ſed id tantum facit, quod Dei verbum illi præcipit. Nam ſi aliquid præcipere, quod non eſt in verbo Dei expreſſum, ſemper eſſet aliquid verbo Dei addere, tunc neque princeps ſubdito, neque pater filio aliquid præcipere poſſet, ſed id tantum annunciare quod præcipit Deus, ac per hoc neque ſubditus principi obediret, neque filius patri, ſed Deo tantum, quia, vt diximus, nemo dicitur obedire preconi, ſed tantum præcipienti. Et ſi aliquid præcipere, quod non eſt expreſſum in ſcripturis ſanctis, eſt addere ad verbum Dei: igitur docere, aut

Epheſ 6. *Hebr. 13.* *Lucæ 12.* *Lucæ 10.*

re,aut ſcribere aliquid,quod non eſt expreſſum in ſcripturis ſanctis, eſt addere ad verbum Dei, & ſic de rebus ſacris inter nos conferentes, ſiue ſcripto, ſiue verbo, multa ad verbum Dei adderemus, contra expreſſum Dei mandatum per te adductum: Non addas ad verbum Dei, neque minuas ex eo; illudque nobis obſeruandum eſſet, quod in collegijs Theologicis tẽpore prandij & cœnæ obſeruatur, vt vno ſacram ſcripturam legente cæteri taceant. Si fortè per hæc non ſit tuæ eruditioni in his, quæ ex epiſtola tua attigi,factum ſatis, licebit accepto reſponſo adhuc de eiſdem latius conferre. Bene Vale, 28. Nouembris 1577. Louanij.

Tuus Michael de Baÿ.

RESPONSIO AD OBIE-*ctiones contra reſponſionem ad poſteriores quæſtiones per ipſum Sanct-Aldegondum propoſitas.*

Lecta reſponſione tua ad ea, quæ de poſterioribus quæſtionibus tuis, quãtum Deus largiri dignatus eſt, diſſerui, eruditiſsime Sanct-Aldegonde, deprehendi te diſputationi meæ minus conſentire, quod non ſatis aſſecutus ſis, quomodo vel dicta mea ſibi conſentiant, vel quibus firmentur argumentis. Et inter ea quæ diſcrepare exiſtimas, imprimis profers quod dixi: verbum ſubſtantiuum, eſt, vſitata ſua ſignificatione notare ſubſtantialitatem; cum tamen antè præmiſeram: enunciationes ſimplices, in quibus alterum de altero mediante verbo ſubſtantiuo, eſt, enunciatur, aliquando proferri intentione aſſerendi id quod eſt priuſquam talis enunciatio proferri incipiat; aliquando verò intentione faciendi id quod nondum eſt, quando eiuſmodi oratio enunciari incipit: ſed tunc demum erit, quando ipſa enunciatio abſoluta fuerit. Hanc enim diſtinctionem ſic accepiſti, quaſi dixiſſem verbum ſubſtantiuum, eſt, bifariam accipi, aliamque

ſignificationem in ijs enunciationibus habere, quæ tantum proferuntur intentione aſſerendi, quod prius fuit: & aliam in ijs quæ dicuntur intentione faciendi quod tali enunciatione deſignatur. Id quod neque dixi, neque ſignificare intendi, ſed tantum volui oſtendere, enunciationes quaſdam, manēte eadem vſitata & genuina vocum omnium ſignificatione, poſſe alia & alia intentionē dici, nempe intētione aſſerendi quod prius fuit, & intentione faciendi quod non fuit, ſed quod tunc demum erit, quando eiuſmodi enunciatio abſoluta fuerit. Et quia ſatis ſuſpicabar, iſtud poſterius enunciationum genus à te minus obſeruatum, conatus ſum illud comprobare, non tantum ſermone Iuriſconſultis noto, cap. requiſiſti; de teſtamentis; ſed etiam tribus ſcripturæ ſacræ teſtimonijs, quorum duo ſatis leuiter attigiſti, ſed tertium tanquam huic rei impertinens omnino præteriſti, in quo tamen tanta euidentia oſtenditur, vnam & eandem enunciationē, manente prorſus eadem vocum ſignificatione, poſſe proferri & intentione faciendi quod non prius fuit, & intentione ſignificandi quod ante fuit, vt nō niſi abſurdiſſimè negari poſſit. Erat quidā regu-
Ioann. 4. lus, cuius filius infirmabatur Capharnaum, abijt,

abijt, & rogauit Ieſum, vt ſanaret filiũ eius, tãdem dicit ei Ieſus; filius tuus viuit;& hoc dicẽdo,ſanauit eum, ſicut etiam à miniſtris ſibi occurrentibus cognouit. Hic ſignificauit Ieſus non quod prius fuit, ſed quod hæc dicendo fecit, nempe quod filius eius viueret,id eſt,ſanus eſſet. Deſcendente regulo, ſerui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes; quia filius eius viueret; ergo & hi dixerunt regulo, filius tuus viuit, non alia vocum ſignificatione,ſed prorſus alia intentione; quia Chriſtus regulo dixerat, filius tuus viuit; intentione faciendi quod dicebat,hoc eſt, intentione ſanandi filium eius: ſerui verò dixerunt eidem: filius tuus viuit, non intentione aliquid faciendi,quod prius non erat, ſed intentione nunciandi, quod iam eſſe gaudebant,& ipſum regulum gauiſurum eſſe ſciebant. Accipe exemplũ aliud. Cum Ieſus ex cruce vidiſſet matrem,& diſcipulum ſtantem, quem diligebat,dicit matri ſuæ, non de ſeipſo,ſed de diſcipulo: Mulier,ecce filius tuus; deinde dicit diſcipulo: ecce mater tua, & ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam. *Ioan.19.a*

Quæro an Ieſus hic matri & diſcipulo dixit, quod prius fuit, an potius quod ſuis his verbis effecit: certè ſi ante fuiſſet quod

dicebat Dominus, nō ſubieciſſet Euangeliſta, quod ex illa hora, nempe qua hoc audiuit à Domino, accepit eam diſcipulus in ſuam, non ſignificatione, ſicut ais, ſed adoptione, ſicut etiam in ciuilibus fieri ſolet. Sed ſiue Chriſtus verbis ſuis, Ioannem fecerit eſſe filium Mariæ ſignificatione, ſiue adoptione, attamen fecit quod prius non fuit, & ſic etiã verbis ſuis ſignificauit, non quod prius erat quàm loqueretur, ſed quod verbis ſuis faciebat. Sicut enim Chriſtus mandando multa effecit, quæ nos ijſdem verbis, eadem ſignificatione acceptis tantum præcipere ſolemus, vt per alios fiant, vt: Surge;
Ioann. 5. tolle grabatum tuum, & ambula. Lazare ve-
Ioann. 11. ni foras; extende manum tuam, reſpice, &c. Sic etiam per præſens enunciando, multa effecit, quæ nos ijſdem verbis, eadem ſignificatione acceptis prius fuiſſe ſignificamus: imò etiã verbo præterito ſignificauit, quod tamen non fuit, niſi completa oratione. vt apud Lucam: Mulier dimiſſa es ab infirmi-
Luca 13. tate tua. Iam puto intelligis me, dicendo enunciationes, in quibus alterum de altero enunciatur mediante verbo ſubſtantiuo, eſt, aliquando proferri intentióne aſſerendi quod prius fuit, aliquando verò proferri intentione faciendi quod non fuit, ſed quod

tunc

tunc primum eſſe incipit, quando prolata eſt oratio; non geminaſſe verbi ſubſtantiui, eſt, notionem, ſed ſemper genuinam & vſitatam ſeruaſſe, qua ſubſtantialitatem, aut aliud rerum genus ſignificat, ac proinde non eſſe contrarietatem, quam in meis ſcriptis contrarietatem eſſe putaſti, ſed meram & apertam veritatem, ſolidis & manifeſtis ſacræ ſcripturæ teſtimonijs ſufficienter cõprobatam.

Aliam contradictionem protuliſti, quod dixerim apud Euangeliſtas verba Chriſti, accipite & comedite, non debere conſtrui cum nòmine, panem, quod præceſsit, quando Euangeliſta ait: Accepit Ieſus panem; quia ibi de communi pane loquitur, quem Ambroſius vſitatum vocat: ſed dixi debere conſtrui cum eo, quod ſequitur, hoc eſt corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, panem benedictum & conſecratum, quaſi videlicet hæc inter ſe opponantur: verbum, comedite, non conſtruitur cum nomine, panem, quod præceſsit, quia ſignificat panem vſitatum, ſed conſtruitur cum nomine, panem, benedictum & conſecratum, quod intelligitur, cùm manifeſtum ſit panem benedictum & conſecratum, iam amplius panem non eſſe, ſed in Chriſti corpus

pus eſſe mutatum, ſicut aqua in vinum mutata, non amplius eſt aqua, ſed vinum: & homo mortuus, non amplius eſt homo, ſed cadauer. Non eſt igitur ſibi contrarium, verba Chriſti, accipite & comedite, non conſtrui cum nomine, panem, quod præceſſit, ſed cum eo quod ſequitur, hoc eſt corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, panem benedictum, & conſecratum, ſicut conſtruit Ambroſius.

Longum eſſet cuncta proſequi, nũc præſertim, occupationibus me aliò vocantibus, ne etiam per occaſionẽ particularium difficultatum, quas, Deo iuuante, poſteà per otium carptim excutiemus, cauſæ caput prætereamus. Noſti enim cardinem in quo vertitur ſumma noſtræ controuerſiæ, eſſe; In qua, imò verò in vtra ſignificatione accipi debeat verbum ſubſtantiuum, eſt, cum ait Chriſtus, hoc eſt corpus meum, an vt ſubſtantialitatem deſignet, an verò vt ponatur pro verbo, ſignificat? Ambo dicimus, propriam & genuinam ſignificationem verbi, eſt, eſſe vt ſubſtantialitatem deſignet: fatemur etiam propoſitionem hãc, hoc eſt corpus meum, veram eſſe non poſſe, ſi verbum ſubſtantiuũ, eſt, in propria ſua ſignificatione ſumatur, & ſimul ad id reſpiciatur, quod ante

ante horum verborum prolationem extitit, nempe ad panem vſitatum. Nam verum eſſe non poteſt, quod, hoc, id eſt, hic panis in ſubſtantia ſua permanẽs, ſit corpus Chriſti, & nihilominus ne in Chriſtum, qui veritas eſt, blaſphemi ſimus, ambo defendimus, verum eſſe, quod accepto pane dixit, hoc eſt corpus meum: Sed tu hanc veritatem defendis, dicendo verbum, eſt, non accipi in vſitata & genuina ſignificatione, ſed pro verbo, ſignificat, quaſi dixiſſet Chriſtus: Hic panis ſignificat corpus meum. Ego verò, imò Catholica fides defendit ſententiam hanc à Chriſto prolatam, veram eſſe, accipiendo verbum ſubſtantiuum, eſt, in ſua genuina ſignificatione; ſed addit Chriſtũ protuliſſe hanc ſententiam, non reſpiciendo ad id quod erat, priuſquam eam enunciaret, hoc eſt, ad panem vſitatum, ſed ad id quod his verbis faciebat, & quod futurum erat vltimo momento prolationis eorum; quaſi dixiſſet, hoc quod ex pane verbis meis facio, eſt corpus meum. & vt oſtendam hunc loquendi modum, Chriſto non fuiſſe inuſitatum, alia eius verba profero, quibus regulo dixit: Filius tuus viuit; dixit matri ſuæ de Ioanne Apoſtolo, ecce filius tuus: dixit ipſi Ioanni: ecce mater tua. Quibus verbis non inten-

intendit ſignificare, quod prius fuerat, ſed facere quod nondum erat, ſicut ſuprà latius proſecuti ſumus: Imò etiam verbo præterito ſignificauit, non quod ante fuit, ſed tantum quod prolata oratione perfecit Dominus. Marci 7. Propter hunc ſermonem vade, exijt dæmonium à filia tua. Lucæ 13. Mulier dimiſſa es ab infirmitate tua. & 2. Paralip. cap. 1. Quia non poſtulaſti diuitias, petiſti autem ſapientiam, & ſcientiam, vt iudicare poſſis populum meum, ſapientia & ſcientia data ſunt tibi. Quia igitur huius collationis initio, tam gratanter accepiſti, quod dixi: iudicium de Chriſti Eccleſia ex ſola ſcriptura iuxta D. Auguſt. peti debere; cui etiam ſubiecisti, reliquas controuerſias, nullo negotio compoſitum iri, ſi ad verba Domini Saluatoris ſcripturis ſanctis tradita, tanquam ad lydium lapidem explorentur: Oro te vt quemadmodum certis & multis ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, tam præcedenti, quàm præſenti ſcripto oſtendi, Chriſtum verbis indicatiuis præſentis temporis, imo & præteriti, ſine vlla æquiuocatione, ſæpius ſignificaſſe. non quod prius fuerat antequam loqui inciperet, ſed quod verbis ſuis faciebat: ſic etiam certa proferas teſtimonia, in quibus

Chri-

Chriſtus verbo ſubſtantiuo, eſt, vſus ſit pro verbo, ſignificat, præſertim dicendo ſimpliciter: Hoc eſt illud, vt omnibus ex vtraque parte diligenter conſideratis, facilius videri queat, vtri parti magis adhærendum ſit, præſertim cum & veteres omnes, & omnia concilia, quæ huius quæſtionis mentionem fecerunt, eam partem amplexa ſint, quam tuemur, & contrariam apertè damnauerint: nullum enim vnquam audiui deſignari concilium, in quo veſtra ſententia probata ſit. Fateor Berengarium primum eam in medium protuliſſe, ſed ſicut illam primus attulit, ſic eam primus bis, terve abiurando, & quantum memini, in abiuratione moriendo iugulauit.

Quod ais, multos pro hac ſentẽtia ſubijſſe mortem, non me mouet, tum quia pro veritate Catholica plures mortem oppetierunt, tum etiã quia Donatiſtæ, & alij plures hæretici ſimilia prætendẽtes, ſemper ab Eccleſia contempti ſunt. Nam vbi quis pro iuſtitia moritur, veritatis teſtificatio eſt: vbi verò pro errore, obſtinationis eſt miſeranda oſtentatio. Quod fieri poſſe teſtatur Apoſtolus cum ait: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Martyrem non 1. Corin. 13

facit

facit pœna,ſed cauſa,ſi videlicet pro iuſtitia moriatur, ſicut Dominus definiuit, dicens: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, vel vt teſtimonium perhibeant
Matth.5. veritati. Sed de his hactenus. Hoc vnum te ſuppliciter oro optime Domine,quod & germanum fratrem, ſi tuo loco eſſet, etiam obnixè rogarem, vt diligenter expenſo libello D. Aug.de vnitate Eccleſiæ, prudentia tua conſideret, an audeat confidere, ſe eſſe in Chriſti Eccleſia, extra quã ſalus eſſe non poteſt,quia in die iudicij non nos iuuabit tergiuerſatio, & ſubtilis defenſio poſitionis,ſed humilis, ſimplex & aperta veritatis confeſsio, quam in manſuetis & humilibus operatur Deus.

Nunc ſupereſt,vt carptim,& quanta potero breuitate, reliquis tuæ diſputationis capitibus,quæ nodum quæſtionis facere videbantur,reſpondeam.

OBIECTIO PRIMA.

Si Chriſtus ex pane corpus ſuum benedicendo fecit, igitur ſimpliciter & conſueta locutiotione verum eſt quod poſtea dixit, hoc eſt corpus meum.

RESPONSIO.

Benedictiones in ſcripturis ſacris duobus modis factæ leguntur, ſine verbis, & cum

cum verbis: Sine verbis, vt Matthæi 14. Chriſtus aſpiciens in cœlum benedixit, & fregit, & dedit diſcipulis panes multiplicatos, ſed nulla benedictionis verba protuliſſe legitur: ſimiliter Lucæ 9. vbi acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, ſuſpexit in cœlum, & benedixit illis, non legitur expreſſiſſe aliqua benedictionis verba. Sed Geneſis c. 1. Deus benedixit animalibus, dicens: Creſcite & multiplicamini. & 35. Deus benedixit Iacob, dicens: Non vocaberis vltra Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum; & 27. Iſaac benedicens filio ſuo Iacob, ait: Det tibi Deus, &c. & 49. Iacob benedixit ſingulis filijs benedictionibus proprijs, quas & prophetando verbis expreſsit. Hoc poſteriori modo acceptum panem benedixit Ieſus, dicens: hoc eſt corpus meum. Quamobrem Chriſti benedictio, qua panem benedixit, non præceſsit hæc verba, hoc eſt corpus meum, ſed his verbis facta eſt; ac proinde res verbis iſtis ſignificata non præceſſit horum verborum prolationem, ſed potius ſecuta eſt, ſicut effectus cauſam ſequitur: & ideo reſpiciendo ad id quod prius fuit, ſicut frequentius in huiuſmodi ſermonibus reſpicere ſolemus, non poteſt verum eſſe quod ait Chriſtus: hoc eſt corpus meum: ſed tan-

tummodo reſpiciendo ad id quod verbis iſtis efficiebatur, ſicut prius diximus.

2. *Si benedictionis vi panis vſitatus in corpus Chriſti transſubſtantiatur, quæ tandem ſunt benedictionis tam efficacia verba?*

RESPONSIO.

Huic difficultati claré & diſertè ſatisfactum eſt, reſpondendo quæſtioni, qua initio huius collationis ſciſcitabaris: Si ſubiectum poſitum in hac propoſitione, hoc eſt corpus meum, mutatur, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, quo diuini verbi argumento? legantur verba non tam mea, quàm D. Ambroſij ibi poſita, & manifeſtè inuenietur, quod benedictionis efficacia verba ſint Chriſti verba, quibus ait: hoc eſt corpus meum; ſicut etiam ſatis claré teſtantur Euangeliſtæ, & D. Chryſoſtomus circa finem homiliæ de Iuda proditore, tomo 3. nec dicimus verbo εὐλογεῖν metamorphoſim, aut trāſſubſtantiationem ſignificari, quia poteſt homo Deo & homini abſq; omni mutatione benedicere: ſed dicimus quod quemadmodum Deus benedicēs animalibus, dicēdo: Creſcite, & multiplicamini, dedit eis generandi facultatē; ſic Chriſtus benedicendo panem his verbis: hoc eſt corpus meū; de pane corpus ſuum fecerit.

3. Li-

3\. *Libenter damus, quod ait Ambroſius, Chriſtum ſuis verbis elementa omnia poſſe commutare.*

Vellem eadem facilitatè dares quod idem Ambroſius ait: Antequam conſecretur, panis eſt: vbi autem verba Chriſti acceſſerũt, corpus eſt. Denique audi dicentem, accedite, & edite ex eo omnes, hoc eſt corpus meum, quia non ad alium finem dicit Ambroſius, quod ſermo Chriſti potens eſt omnia conuertere, quàm vt perſuadeat quod Chriſtus his verbis; hoc eſt corpus meum, &, hic eſt ſanguis meus, panem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum conuerterit. Sed tu hæc D. Ambroſij verba prius à me citata: antequam conſecretur, panis eſt: vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt: item, de pane fit corpus Chriſti, nouo Caluini tropo eleganter eludis, dicens, quod panis antequam conſecretur, eſt panis: ſed vbi verba Chriſti acceſſerint, eſt corpus, nõ ſubſtantia, ſed repreſentatione, & quod panis deſierit eſſe panis, nõ mutatione ſubſtantiæ, ſed ſi ſpectes vſum inſtituentis, & finem inſtitutionis. Certè ſi panis, panis eſſe deſierit quando ad ſignificãdum inſtitutus eſt, igitur & vox, vox eſſe deſinit, quãdo ad ſignificandum inſtituitur: quod an aliquis mortalium

vnquam ſenſerit, neſcio. Fateor cum ſupradicta verba D. Ambroſij proferré, hoc omnino de ingenuitate & acumine ingenij tui confidebam quod longe citius reſponderes, aut Ambroſij verba non eſſe, aut te eius ſententia non teneri, quàm contra omnium legentium ſenſum, conareris ea in alienum ſenſum detorquere. Sed video te ita imbutum & ſenſu, & tropo à Caluino inuentis, vt etiam pugnantiſſima tibi non niſi Caluinum ſonent, & ſapiant. Quamobrem vide ne hic Caluini ſenſus tibi altiſsimè impreſſus, ſit velamen, & cauterium, de quibus lo-
2. Corin. 3. quitur Apoſtolus. Cæterum cum dicis pa-
1. Timo. 4. nem non ſubſtantia, ſed repreſentatione, & inſtitutione fieri corpus Chriſti, rogo quando & quibus verbis fit panis hoc modo corpus Chriſti? Scio te dicturum, quod verbis iſtis, quando proferuntur: Hoc eſt corpus meum: ex quo infero quod ante horum verborum prolationem, hic panis non fuit corpus Chriſti, nec ſubſtantia, nec inſtitutione. Quæro igitur vlterius, quomodo ſupra dixiſti quod ſi à Chriſto aquam in vinum mutante dictum fuiſſet: hoc eſt vinum; omnino vel à propria ſignificatione verbi, eſt, deflexum eſſet, vel certe verum eſſe non potuiſſet, niſi iam antea, alia quapiam vi, facta

fuiſſet

fuiſſet mutatio? Nam ſi accepta aqua ſine deflexione à ſignificatione verbi, eſt, verè dici non poteſt, hoc eſt vinum, niſi iam antea alia quapiam vi facta ſit mutatio aquæ in vinum, quomodo ſine deflexione à ſignificatione verbi, eſt, verum eſſe poteſt, quod hic panis ſit repreſentatione & inſtitutione corpus Chriſti, niſi iam ante iſta verba, alia quapiam vi facta fuerit prætacta ſacramentalis inſtitutio, qua hic panis hoc modo corpus Chriſti effectus ſit? Iam puto vides etiam ſecundùm ſenſum, quem prætendis, omnino tibi dicendum, quod Chriſtus accepto pane dicens; hoc eſt corpus meum; non ad id reſpexerit quod erat ante horum verborum prolationem, ſed quod verbis ſuis faciebat, nempe ad inſtitutionem ſacramenti, per quam dicis hunc panem factum eſſe corpus Chriſti; quia panis iſte quem putas demonſtrari, ante verborum prolationem, non tantum non fuit corpus Chriſti ſubſtantia, ſed nec inſtitutione ſeu ſignificatione. Ac per hoc vides, te (aſſerendo quod Chriſtus dicens; hoc eſt corpus meum, non ad id reſpexit quod faciebat, ſicut ego dixi, & ſcripturis ſacris vſitatum eſſe oſtendi, ſed ad id quod prius fuerat) non tantum eſſe in aperto errore, ſed etiam te tibi ipſi manifeſtè

contradicere: aut certè iſta duo inter ſe cõcilia: non poteſt verum eſſe, ſi accepta aqua dicatur, hoc eſt vinum, niſi vi aliqua antè facta ſit mutatio aquæ in vinum, & tamen verum eſt quod accepto pane dicitur: hoc eſt corpus Chriſti inſtitutione, etiamſi ante horum verborum prolationem, nondum facta ſit iam dicta inſtitutio ſacramenti, ſed nunc primum his verbis fiat, quod iiſdem verbis ſignificatur.

4. *Rogas quomodo Chriſtus corpus ſuum fregit?*

RESPONSIO.

Chriſtus corpus ſuum, ſeu panem benedictum fregiſſe dicitur, quia ſic fregit ſacramentum quo corpus Chriſti tegebatur, vt licet corpus integrum & incorruptum permaneret, tamen non ab vno tantum, ſed à pluribus ſub ſacramento ſumeretur. non enim vni, ſed omnibus diſcipulis ait Chriſtus: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum; & ſi Dominus gloriæ, ratione humanitatis, in qua lædi potuit, rectè crucifixus eſſe dicitur, quid mirum ſi Chriſti corpus, ratione formæ panis, ſub qua continetur, etiam frangi dicitur? Sed qui ad credendum tardi ſunt, facilè tergiuerſationes quærunt, quas Chriſti verbis opponãt, ſicut oppoſuit

Zacha-

Zacharias, dicens : Vnde hoc ſciam ? quem *Lucæ 1.*
Elizabeth latenter coarguens, ait B. Virgini: Beata quæ credidiſti, quoniam perficientur quæ dicta ſunt tibi à Domino.

5. *Si verbis iſtis, hoc eſt corpus meũ, fit tranſmutatio panis in Chriſti corpus, igitur verbum, eſt, relicta propria ſignificatione pro, fieri, poſitum eſt.*

Poſſet alius ſimili modo dicere : Si Chriſtus his verbis: Filius tuus viuit; filium reguli ſanauit, igitur verbum, viuit, relicta propria ſignificatione pro, ſanus fit, ponitur. & ſi Lazarum his verbis è ſepulchro eduxit: Lazare, veni foras; igitur verbum, veni, ponitur pro facio te venire. & denique ſi his verbis, hoc eſt corpus meum, efficitur vt hic panis ſit ſacramentaliter corpus Chriſti; igitur verbum, eſt, relicta propria ſignificatione pro, fieri, poſitum eſt : quaſi Deus apud quem ab æterno ſunt omnia, (nam quod factum eſt in ipſo, vita erat) non *Ioann. 1.*
poſsit mediante verbo, eſt, efficere vt quod ab æterno eſt apud illum, etiam ex tempore apud nos incipiat eſſe.

6. *Argumentum quo docetur verbum, eſt, in hac ennunciatione, hoc eſt corpus meum, accipi pro eſſe ſacramentaliter. Quotieſcunque elemẽtis terrenis ſpiritalium rerum no-*

men per verbum, eſt, attribuitur, verbum, eſt, non demonſtrat ſubſtantiam, ſed declarat quid fidei exhibeatur, &c.

Dicis infra hac eadem reſponſione, verbi, eſt, vnam & ſimplicem eſſe ſignificationem, ac ſubiūgis: Semper namque verbum, eſt, ſignificat eſſe, ſed non ſemper ſignificat eſſe ſubſtantiam, aliquando quãtitatem, aliquando qualitatem, aliquando relationem: quæ verba non tantum inter ſe, ſed etiam cum hac ratiocinatione pugnare videntur. Inter ſe quidem, quia vbi analogia eſt, non eſt vna & ſimplex ſignificatio: ſed verbum, eſt, non poteſt niſi analogicè pro ſubſtantia, & reliquis ſupremis rerum generibus enumeratis ab Ariſtotele in Categorijs accipi, quia alioqui eſſet vnicum ſupremum rerum genus; igitur cum ſignificat aliquando eſſe ſubſtantiam, aliquando quantitatem, aliquando qualitatem, aut relationem, non eſt eius ſimplex & vna ſignificatio, ſed multiplex. Cum hac verò ratiocinatione in hoc pugnare videntur hæc verba, quod ratiocinatio prætendat panem à Chriſto demonſtratum, corpus eius fuiſſe, non ſimpliciter, ſed tantum ſacramentaliter, & ſecundum quid: nam quemadmodum eſſe aliquid imaginariè, non eſt illud eſſe ſimpliciter, ſed ſecun-

ſecundum quid: ſic etiam eſſe corpus Chriſti ſacramentaliter, non eſt eſſe Chriſti corpus ſimpliciter, ſed ſecundum quid; ac per hoc ſignificatio verbi ſubſtantiui, eſt, non tantum ex eo multiplex inuenitur ſecundum ſententiam tuam, quia analogicè ſignificat aliquando eſſe ſubſtantiam, aliquando quantitatem, qualitatem, aut relationem, aut aliud ſupremum rerum genus: ſed quia aliquando ſignificat eſſe aliquid ſimpliciter, aliquando verò eſſe non ſimpliciter, ſed ſacramentaliter, ſeu ſignificatiuè. Deinde non explicas in hac Chriſti ſentẽtia: hoc eſt corpus meum; an attributum, corpus meum, ſignificet verum Chriſti corpus, an tantum ſignum, ſeu ſacramentum corporis Chriſti. Nam ſi per metonymiam tantum ſignificat ſignum, ſeu ſacramentum corporis Chriſti, nihil opus eſt verbum ſubſtantiuum, eſt, nouo tropo, & in Rhetorica hactenus ignoto, explicare, dicendo quod ſignificet eſſe ſacramentaliter: ſi verò attributum, corpus meum, ſignificet veram corporis Chriſti ſubſtantiam, tunc neceſſum eſt verbum ſubſtantiuum, eſt, à ſua propria ſignificatione deflectere, vt aliud ſignificet quàm ſignificare conſueuit, cum ſimpliciter loquimur, nempe vt ſignificet non ſimpliciter eſſe, ſed

eſſe ſacramentaliter. Oro vt hæc digneris explicare, ne forte ſuſpicemur te obſcuris verbis eos, qui parui ſenſus ſunt velle deludere,& nouo tropo obnubilare, quod apertè eloqui, & in lucem proferre non audes. Sed nunc ad ipſum argumentum veniamus, quo conaris oſtendere verbum, eſt, in hac Chriſti ſententia, hoc eſt corpus meum, debere accipi pro eſſe ſacramentaliter, ſeu ſignificatiuè, etiam non obſtante, quod verbi, eſt, ſit ſimplex & vna ſignificatio, id quod tamen mihi videtur ænigmati ſimile. Imprimis itaq; in tua ratiocinatione aſſumis vniuerſale Axioma, Philoſophiæ naturali & ſcripturæ ſacræ prorſus ignotum, & nullo tamen ſcripturæ ſacræ exemplo, velut inductionis initio probatum: neque enim vllum adfers teſtimonium, in quo oſtendas quotieſcunque elementis terrenis, ſpiritualium rerum nomen per verbum, eſt, attribuitur, verbum ſubſtantiuum, eſt, pro ſignificat, vel pro eſſe ſacramentaliter, debere accipi, ſed tantũ aſſeris te exiſtimare eſſe Axioma perpetuum,& indubitatum. De quo tamẽ axiomate ego vehementer dubito, quia nullum videor mihi ſcripturæ ſacræ teſtimoniũ reperire, in quo verbum, eſt, à ſua propria ſignificatione tranſlatũ, pro verbo, ſignificat,

aut

aut pro eo quod eſt ſignificatiuè eſſe, ponatur. Nam vbi Chriſtus propter aliquam proprietatis ſimilitudinem tropicè dicitur eſſe agnus, leo, oſtium, ſerpens, vitis, lapis, aut aliud eiuſmodi, non eſt tropus aliquis in verbo, eſt, quo à propria ſua ſignificatione trāſferatur vt ponatur pro ſignificat, vel pro eſſe ſacramentaliter, ſed tātum in ipſis attributis. Vt igitur rem compendio colligam, in his duabus ſententijs, hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus, ſecundum ſententiam tuā nullus eſt tropus in ſubiectis, quo à propria ſignificatione transferantur, quia ſecundum tuam ſententiam accipiūtur pro pane & vino proprij nominis. Nullus etiā eſt tropus in verbo ſubſtātiuo, eſt, quia vt ipſe confiteris, vna & ſimplex eſt eius ſignificatio, qua ſemper eſſe ſignificat: igitur ſecundū ſententiam tuam, neceſſum eſt tropum reperire in attributis, corpus meū, ſanguis meus: ſecundum quem tropum, transferantur à ſubſtantijs, quas propriè ſignificant, ad earum ſubſtantiarum imagines, & ſacramenta. Rogo igitur vt teſtimonium aliquod ſcripturæ ſacræ proferās, vbi hæc attributa, corpus Chriſti, caro Chriſti, ſanguis Chriſti, à ſignificatione, qua ſubſtantias ſignificant, transferantur, vt harum ſubſtātiarum imagines, ſeu

ſacra-

ſacramenta ſignificēt, ne fortè tuo axiomati, cuius nullum profers exemplum præſenti negotio conueniens, ego aliud Axioma opponam, nempe: Quod in ſcripturis ſacris nō extet exemplum, in quo nomen aliquod Chriſti ſubſtantiam, ſiue diuinam, ſiue humanam propriè ſignificans, à ſua propria ſignificatione tranſlatum, elemento aut inanimatæ ſubſtantiæ tribuatur, ad ſignificandam eius aliquam proprietatem. Nam licet Dominus apud Pſalmiſtam, hominem ad ſuam imaginem conditum, & diuinæ naturæ conſortem, hoc honore afficiat, vt ſubſtantiæ ſuæ nomen tropo quodam illi commu-
Pſalm. 81. ne faciat, dicens: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes; attamen non facilè inuenietur tale aliquid inanimatæ ſubſtantiæ tribuiſſe.

7. Qui panem benedicunt, vel de benedicto pane participant, non debent hærere in propoſito pane, & poculo, ſed eleuata mente per fidem conſiderare agnum Dei.

RESPONSIO.

Quis neſcit panem hunc benedictum, eſſe Chriſti morientis ſacramentum? Vnde etiam mandatum eſt à Domino: Hoc facite in meam commemorationem; vt & offerentes hoſtiam ſalutarem, & participantes, eleuata mente per fidem perpetuò in eam

for-

formam intenti ſint, quam Chriſti corpus habuit, & in cruce per paſſionem, & in reſurrectione per gloriam,& immortalitatem. Sed nunquid inde ſequitur corpus iſtud in ſacramento non contineri? Alia forma conſideranda eſt, vt perpetuò habeatur paſsionis & reſurrectionis memoria, ſed non alia ſubſtantia, quàm in ſacramento ipſo contineatur.

1. *Sicut cum de ſacramento agitur, iubemur accipere, & manducare corpus Chriſti, ſic etiam Ioannis 6. dicitur: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed apud Ioannem, teſtante Auguſtino, figura eſt pracipiens paſsioni eius eſſe communicandum, & ſuauiter atque vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa, & vulnerata eſt: igitur etiam figurata ſunt Chriſti verba, quibus ait: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum.*

RESPONSIO.

Verba Chriſti apud Ioannem, quæ nondum inſtituto corporis & ſanguinis Domini ſacramento, prima facie ſignificabant carnem Chriſti eo modo eſſe manducandam, quo laceramus, & manducamus carnes boum, & arietum, iuxta Auguſtinum, ſim-

plici-

pliciter accepta, flagitium aut facinus iubent, & ideo figuratè accipienda ſunt. Sed quia nihil tale iubent verba Chriſti offerentis corpus ſuum manducandum, & ſanguinem bibendum, ſub ſpecie panis, & vini, ideo nihil opus eſt hic figuræ. Deinde quando ait Auguſtinus, figuratam eſſe locutionem, qua dicitur; Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. &, Caro mea verè eſt cibus; nunquid dicit figuram eſſe in nominibus, carnem, & ſanguinem, an potius in verbo; manducaueritis, & in nomine, cibus, ſicut & in nomine, panis, quod ibi transſumitur, ad ſignificandum omne id quod vitam tribuit: ſicut & in eo teſtimonio, quod ex Apoſtolo protuliſti, panis quem frangimus? Nondum igitur reperiſti teſtimonium, in quo nomina hæc, corpus, caro, aut ſanguis Chriſti, ad ſignificandam imaginem carnis, aut ſanguinis eius tranſſumantur, ſed tantum inueniſti aliarum vocum tranſlationem; quæ deſignandis veri corporis & ſanguinis Domini proprietatibus deſeruiant, nempe harum vocum, cibus, panis, manducaueritis. Sicut enim eſurire dicimur, quod vehementer deſideramus: ſic manducare,

ducare, quo delectamur. Cuius difficultatis tibi conſcius, hactenus videris voluiſſe tegere, quod in nominibus, corpus meum, & ſanguis meus, figuram intelligeres, quam in ſcripturis ſanctis inuenire non potes, & ideo illam in verbum, eſt, transferre voluiſti. Sed quia etiam illius verbi figuratam tranſlationem à te prætenſam, in ſcripturis ſanctis inuenire non potes, ideo adhuc in luto hæres, nec inuenis, quomodo ex ſcripturis ſacris hanc controuerſiam inter nos componas, etiamſi illam ex ſcripturis ſacris componendam tibi libenter offeramus. Non enim ſequitur: verbum manducaueritis, & nomina cibus & panis, ad ſignificandam aliquam veri corporis & ſanguinis Chriſti proprietatem transferuntur, ergo etiam nomina hæc, corpus meum, caro mea, & ſanguis meus tranſſumuntur, ad ſignificandas harum ſubſtantiarum imagines, aut ſacramenta. Nec ſub ſigno ſeruit, qui corporis & ſanguinis Chriſti veritatem ſub venerabilis ſacramenti ſpeciebus contineri contendit, ſi modo per ſpecies & ipſum corpus ac ſanguinem ibi inuiſibiliter contentum, formam paſsionis eius & reſurrectionis recolat; ſed potius Manichæis accedit, qui per corpus & ſanguinem Chriſti, non

non corporis & ſanguinis veritatem, ſed imaginem duntaxat intelligendam præſcribit; quia ſi non veritas, ſed imago corporis Chriſti intelligitur, vbi ait Chriſtus: hoc eſt corpus meum; quid prohibet etiam Manichæos dicere, quod vbicunque corpus & ſanguis Chriſti nominantur, ibi non veritas, ſed imago, ſeu phantaſma debeat intelligi? Nec cauſam iuuare poteſt, quod ſuper caput 6. Ioannis ait Auguſt. tract. 26. manducare illam eſcam, & bibere illum potum eſſe in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere, quia ibi per eſcam & potum non intelligitur corporis & ſanguinis nudum ſacramentum, ſicut intelligi vis per corpus, & ſanguinem Chriſti, cum ait Chriſtus, hoc eſt corpus meum, &, hic eſt ſanguis meus: ſed ſolum oſtendit, quis ſit modus manducandi veram carnem, & verum ſanguinem, de quo ibi loquitur Chriſtus; aut ſi ibi vllam carnis & ſanguinis transſumptionem intelligit Auguſtinus, non eam intelligit, quæ eſt de veritate corporis & ſanguinis Chriſti, ad ſigna corporis & ſanguinis eiuſdem, ſed tantum quæ eſt à capite ad corpus, id eſt, à Chriſto ad eccleſiam, vt cum dicitur quod iſte cibus, & potus ſit ſocietas ſanctorum. Vnde nec vllo modo conformiter capiti 6.

Ioannis loqueris, quando temetipſum vrgens interrogas;an non reuera panis eſt corpus Chriſti?ac deinde reſpondes,eſt ſane,&c. tamen veriſsimè, non ſubſtantia,ſed quoad ſignificationem : quia apud Ioannem nullum eſt prorſus indicium, quod panis in ſua ſubſtantia permanés ſit corpus Chriſti,propter aliquam ſignificationem, ſicut videri vis. Sed Chriſtus ſe & carnem ſuam panem & cibum nuncupat, quia cum pane & cibo ſimilem habet proprietatem, quia videlicet dat vitam mundo. Iuxta quem modum, etiam pater ipſe panis vocatur, cùm dicitur: Percuſſus ſum vt fœnum, & aruit cor meũ, quia oblitùs ſum comedere panem meum. Non enim vocatur Deus,panis Angelorum aut hominum ante lapſum, quia pane noſtro vſitato ſignificatur, ſed dicitur panis, quia in ſe ſperantes, & ſibi adhærentes viuificat,ſicut panis materialis viuificat ſe comedentes. Addis ex ſacris ſcripturis multas metonymias, ſed quæ cauſam non tangunt, quia nulla earum probat corpus & ſanguinem Chriſti transferri ad ſignificandum ſigna eorumdem, etiamſi ipſum ſacramentum, ſub quo Chriſtus continetur, ſignum ſit eius formæ, quæ in eius morte apparuit. Et quis ignorat omnia ſacramenta

eſſe ſigna? ſed dum Caluinus ex hoc fundamento conatur oſtendere, ipſa ſacramenta tantum eſſe ſigna, & nullum prorſus effectum habere, niſi quod ſignificent, non autem quod noſtram ſalutem operentur: eodem modo prorſus argumentatur, quo tu, ſic colligendo: Sacramentum Euchariſtiæ eſt ſignum, ergo non eſt corpus, & ſanguis Chriſti, cum vtrumque ſit, & ſignum Chriſti morientis pro mundi vita, & veritas corporis & ſanguinis ipſius; ſicut aqua in baptiſmo, & ſignum eſt, & aqua eſſe non deſinit, ſed ſimul aqua, & ſignum eſt: ſed quando ſibi relinquitur, tunc tantum aqua eſt, ſicut dicit Auguſtinus; quid eſt aqua niſi aqua? quando verò ſub certa verborum forma ad baptizandum adhibetur, tunc efficitur viſibile ſignum, nec tamen dici poteſt, quod deſinat eſſe aqua, ſed id verè diceretur, ſi aqua in vinum mutaretur. Verùm tu æquitatem iudicij poſtulas, in eo quod dixi Apoſtolum dicentem: Panis, quem frangimus, nónne communicatio corporis Domini eſt? non velle dicere quid ſit panis, ſed quid participatione huius panis ſignificetur, & efficiatur, quaſi ego dixerim verbum, eſt, pro, ſignificat, eſſe poſitum: Video enim hunc Caluini tropum, quo aliquid,

aliud eſſe dicitur, quia ipſum ſignificat; ita animo tuo impreſſum, vt vix quicquam dici queat, quod non ſtatim eo trahas. Dixi igitur in eo quod dixit Apoſtolus, panis quem frangimus, non ſignificari, quid ſit panis; ſed quid participatione huius panis efficiatur, non exponendo verbum, eſt, per ſignificat, ſed oſtendendo, cuius rei ſacramentum ſit, comeſtio huius venerabilis ſacramenti: quaſi dicas, panis quem frangimus, id eſt, ſumptio panis benedicti, eſt participatio, ſeu ſumptio corporis Domini, & ſimul omnium noſtrum cum ipſo vnio, id eſt, vnionis ſacramentum, & cauſa. Puto enim huius tranſſumptionis tropum tibi ignotum non eſſe, ſecundum quem etiam dicitur; quod Chriſtus factus ſit ſapientia, & iuſtitia, id eſt, ſapientiæ, & iuſtitiæ cauſa. 1. Corin. 1.

9. *Dicit Auguſtinus de doctrina Chriſtiana lib. 3. cap. 9. Miſerabilem eſſe ſeruitutem ſigna pro rebus accipere.*

RESPONSIO.

Signa pro rebus non accipit, qui in tremendo Euchariſtiæ ſacramento corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam agnoſcit, præſertim ſi ſimul intelligat, ipſam Euchariſtiam eſſe etiam paſsionis Chriſti memo-

riam, quia & rei ſignificatæ veritatem agnoſcit, & per ſacramentum, quo ſignificando referatur, intelligit. Seruitus eſt, vbi quod ſignum eſt, res tantum eſſe putatur, non vbi ſignum agnoſcitur, mentiſque oculus ad diuina erigitur, & res quæ illo ſigno tegitur non ignoratur, ſed honoratur.

10. Addis, *Chriſtum in omnibus ſacramentis nos reuocare ad aſcenſionis ſuæ in cœlos conſiderationem, ac proinde non eſt nobis de ſubſtantiarum corporalium tranſmutatione laborandum.*

RESPONSIO.

Quòd ſi alius dicat, Chriſtum ſua incarnatione & omnibus miraculis, quæ in terris fecit, nos ad cognitionem & amorem cœleſtium reuocare, igitur non eſſe contra Manichæos neque de veritate incarnationis, neque de veritate miraculorum laborandum, ſed tantum de ijs, ad quæ nos per iſta reuocat. Vidéſne in quæ prærupta nos eiuſmodi argumenta præcipitent?

11. *Paulus infinitis locis panem poſt conſecrationem non minus panem appellat, quàm ante, igitur euertit commentum transſubſtantiationis.*

RE-

RESPONSIO.

Chriſtus apud Ioannem ſe panem appellat: Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi; igitur euertit ſuæ diuinitatis atque humanitatis veritatem. item dicit: Panis quem ego dabo, caro mea eſt; igitur euertit carnis datæ in cruce veritatem. Si autem & Chriſtus,& caro eius,panis ſeu cibus veriſsimè dicitur,quia dat vitam mundo, quare non poteſt ſimili tropo etiam panis benedictus, & in corpus Chriſti conuerſus, panis nuncupari, etiamſi poſt benedictionem non remanſerit ſubſtantia panis, ſed forma panis remanente, verſa ſit in corporis Chriſti veritatem?

Poſt hæc profers aliquot ſanctorum patrum teſtimonia, quibus videri vis, eos ſuo tempore ſenſiſſe ac docuiſſe ſententiam quam tueris. Sed quia his ante annos fere quingentos per Lanfrancum, Guitmundum, Algerum, & noſtro ſæculo per Ioannem Heſſelium, alioſque plurès, pleniſsimè ſatisfactum eſt, productis etiam longe plurium, pluribuſque ac manifeſtioribus ſententijs, quibus manifeſtè probantur id & docuiſſe, & ſenſiſſe, quod vſque in hodiernum diem ſentit & docet Eccleſia catholica, id quod & ipſe ſatis videris agnoſcere,

quando fateris eos interdum hyperbolicè de hoc Sacramento locutos. Nam quod apertè & ſimpliciter dixerunt, hos videris hyperbolicè dictum interpretari, ne cogaris fateri eſſe mendacium. Quia igitur his patrum teſtimonijs per alios ſatis reſponſum eſt, ideo his prætermiſsis ad illud tranſeo, quod ais in fine tuæ reſponſionis;

12. *Horrendam Gotthorum vaſtationem, Eccleſiam corrupiſſe, ipſamq́; Romanorum Pontificum fulminibus territam, inuexiſſe doctrinam de tranſſubſtantiatione.*

RESPONSIO.

Obſecro ex qua ſcriptura ſacra aliquando didiciſti, Eccleſiam Chriſti, perſecutionibus eſſe corruptam, & non potius à vitijs & erroribus, qui dormientibus hominibus tempore pacis irrepere ſolent, veluti à ſomno excitatam, & purgatam, promittente
Pſalm. 88. Domino apud Pſalmiſtam: Si dereliquerint filij tui legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, ſi iuſtitias meas prophanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, neque nocebo in veritate mea. Non enim continet Deus in ira miſericordias ſuas, ſed corripit

in miſericordia & miſerationibus. Sicut etiam Eccleſia orat apud Pſalmiſtam: Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Non enim in ira corripit, quando ad hoc corripit, vt emendet & purget palmites in ſe fructum facientes, vt fructus plus afferant. Vnde etiam confidenter dicit: Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt, fructu videlicet qui ex flagellis naſcitur. Bonum mihi, inquit, quia humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. De quo Apoſtolus: In diſciplina perſeuerate, tanquam filijs vobis offert ſe Deus. & rurſus apud Pſalmiſtam: Sæpe expugnauerunt me à iuuentuté mea, dicat nunc Iſrael; id eſt, ſe antiquis exemplis in perſecutione conſoletur: ſæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi, ſcilicet nocere, ſed potius prodeſſe, quia maior ſeruiet minori, & omnis iniquorum perſecutio conſumitur, operando ſalutem iuſtorum: diſciplinam Eccleſiæ non perſecutio, ſed pax longa corrumpit. Vnde Proſper in Sententijs: Inimici Eccleſiæ quolibet errore cœcentur, ſi accipiunt poteſtatem corporaliter affligendi, exercent eius patientiam: ſi tantummodo malè ſentiendo aduerſantur, exercent eius ſapientiam, &

Pſalm. 6. *Pſalm. 22.* *Pſal. 118.* *Hebr. 12.* *Pſal. 128.* *Geneſ. 25.* *Sentē. 158.*

etiam vt inimici diligantur, exercent eius beneuolentiam, quia Deus iis, qui eum diligunt, omnia cooperatur in bonum. Sed & ipſe memoria repetens, quæ ab annis 50. vidi, quando authore Luthero, cœpit hæreſis has inferiores prouincias infeſtare, inuenio & abbatias monachorum, & capitula canonicorum, & multitudines inferiorum clericorum, & turbam laicorum, ab innumeris & nefandis ſceleribus eſſe repurgatas: quæ facilè poſſem explicare, ſi luberet in hominum vitiis expatiari. Noli ergo Sanct-Aldegonde frater, noli exiſtimare, Eccleſiam Chriſti fuiſſe Gothorum vaſtatione corruptam, aut extinctam, vt pernicioſum errorem de tranſſubſtantiatione ſuſciperet, ſuſceptumque defenderet, ſed crede fuiſſe à ſomno excitatam, & purgatam, vt naſcenti errori circa tremendum Euchariſtiæ Sacramentum, ſeſe ſyncerè & conſtanter opponeret, & fidem Catholicam non tantum verbo, ſed etiam celebri feſtiuitate, & conuenientibus ritibus, toto orbe terrarum concordibus animis prædicaret, ſicut hodie tranſactis quingentis annis ab exorto errore, conſtantiſsimè prædicat. Hæreſum & ſchiſmatum eſt, inſtar torrentis ſubito extolli, & ſedata tempeſtate paulatim deficere, ſicut teſta-

Roman 8.

teſtatur Pſalmiſta: Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut cedros libani, & tranſiui, & ecce non erat: & quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius. Sicut defecerunt Donatiſtæ, qui de ducentis ſeptuaginta Epiſcopis gloriabantur: defecit Berengarius,& poſt eum Hus & VViclef,imo & ipſe Lutherus magna ex parte, recedentibus ab eo Carolſtadio & Svvinglio,qui ſine epiſcopis ac presbyteris, alijſque ſacris ordinibus in ſcriptura ſacra commendatis, ſine conſilijs in Euangelio à Chriſto propoſitis, vendendi videlicet omnia quæ poſſidentur, & caſtrandi ſe propter regnum Dei, filiorum ab Eccleſia recedentium turbam coaceruantes, Caluino ſectam parauerunt, quæ an diu ſubſiſtet, an verò paulatim degenerabit ad ſectam Anabaptiſtarum, ſicut Lutherana degenerauit ad ſectam Caluiniſtarum,nouit altiſsimus,qui ad noſtram correptionem, & purgationem, illam ſectam & alias permiſit exurgere:quæ aut non flagellantur, recedente ab eis zelo Domini, aut flagellis non emendantur,ſed proficiunt in peius, errantes, & in errorem mittentes: Chriſti verò Eccleſia,aduerſus quam portæ inferi non præualebunt, ſtabit in æternum, & licet aliquando velut obnubiletur multi-

Pſalm.36.

Matth.19.

tudine ſcandalorum, & falſorum fratrum, qui orta perſecutione exeunt, & inſtar palearum, vento flante huc atq; illuc rapiuntur: attamen etiam tunc in ſuis firmiſsimis eminet, vt nunquam abſcondatur ciuitas ſuper montem Chriſtum poſita, ſed ſemper & bonis ad conſolationem, & malis ad perſecutionem ſatis ſit nota, & ab hæreſibus, ſchiſmatibusque diſcreta.

Bene vale. 7. Ianuarij,

Anno 1578.

FINIS.

W